

revidert september 2017

 Bygdeforskning

BYGDEFORSKNING ÅRSMELDING 2016

Bygdeforskning holder til på Idrettsenteret ved NTNU, Campus Dragvoll, Trondheim.

VISJON: VI SKAL VÆRE DEN FREMSTE TILBYDEREN AV FRISK KUNNSKAP OM SAMSPILLET MELLOM MENNESKER, STEDER, VERDIER OG RESSURSER.

VÅRT SAMFUNNSOPPDRAG ER Å VÆRE ET NASJONALT SENTER FOR TVERRFAGLIG ORIENTERT SAMFUNNSVITENSKAPELIG FORSKNING PÅ VÅRE HOVEDOMRÅDER. INNEHA GRUNNLEGGENDE OG AVANSERT FORSKNINGSKOMPETANSE INNEN FLERFAGLIGE BYGDESTUDIER. VÆRE ET INTERNASJONALT KNOTEPUNKT FOR RURALSTUDIENE.

INNHold

LEDER.....	3
BYGDEFORSKNING I HORISONT 2020.....	4
BIOSMART - HVORDAN FREMME OVERGANGEN TIL EN «SMART» BIOØKONOMI.....	6
FRIVILLIGHETENS Plass I DISTRIKTSKOMMUNERS ELDTREOMSORG.....	7
BØNDER, ULYKKER OG HELSE.....	8
LANDBRUK21TRØNDELAg (L21T).....	9
FORSKNING PÅ KOMMUNAL FORVALTNING I DISTRIKTENE	10
PUBLIKASJONER.....	11
EKSTERN AKTIVITET.....	14
PROSJEKTER.....	19
ÅRSBERETNING.....	25
STYRET 2017.....	27
REGNSKAP.....	28
UTDRAG FRA ÅRSREGNSKAP OG NOTER.....	29
NØKKELTALL.....	30
ANSATTE.....	31

BYGDEFORSKNING HAR BETYDNING

*Bygdeforskning gir ny kunnskap med «impact»
Bygdeforskning påvirker samfunnsutviklingen
Bygdeforskning utgjør en forskjell*

HARALD A. LEIN
Direktør

De som finansierer forskning har alltid vært opptatt av at forskningen skal komme samfunnet til gode. De siste årene har det allikevel blitt et tydeligere fokus på at forskningsmiljøene må dokumentere at forskningen vil bli eller har blitt nyttiggjort. «Impact» er nøkkelordet både i søknadsprosesser og i formidling av forskningsresultater.

Det er hard kamp om forskningspengene. For å vinne fram i søknadsprosessen, må man vise til at investeringen i forskningsprosjektene lønner seg. Impact er høyt oppe på agendaen både i EU-systemet (Horisont 2020) og i Norges forskningsråd, og det er i dag et stadig større krav om at forskningen dokumenteres og forskningseffektene sannsynliggjøres.

Innenfor samfunnsforskningen kan det ta lenger tid fra ny kunnskap blir skapt og til den får en betydning enn man skulle tro. I tillegg kan forskning ofte få betydning på andre felt enn de man hadde planlagt eller forutsett. Ny kunnskap på ett felt bringer også ny innsikt og påvirkning på andre områder.

I tillegg til å levere forskning av høy vitenskapelig kvalitet, er det da også

viktig å ha sterk brukerinvolvering i forskningsprosessene. Vi må være dyktige til å formidle forskningsresultater til samfunnet generelt, og spesielt til målgrupper som antas å ha mest interesse for den konkrete nye kunnskapen.

Bygdeforskning har klart å levere godt på vitenskapelig publisering, på samme tid som vi har klart å ha god og nær brukerkontakt med bygdesamfunn, lokalsamfunn, regioner, næringslivsaktører og forvaltning. Vi kan vise til mange eksempler på «impact».

De siste tiårene har landbruket gjennomgått betydelig modernisering: Fra produksjonsorientering og planøkonomi til økt markedsorientering som samtidig skal ivareta biologiske og samfunnsmessige hensyn. Lokalmat, gårds- og utmarksturisme, grønn omsorg og andre servicenæringer representerer en revolusjon i mangfold. Samtidig har maktkonsentrasjonen i tradisjonelle verdikjeder økt. Eierstruktur og skala i jord- og skogbruk krever nye samarbeidsformer. Nå står landbruket i omstillingen til ny bioøkonomi. Bygdeforskning har bidratt til denne moderniseringen ved å levere kunnskapsgrunnlag for nye næringer og utfordringene rundt bærekraft og klima. Bygdeforskning har bidratt til

å forstå mekanismer og maktforhold, og utvikle samarbeid og tiltak innen jordbruk-, skogbruk- og matsektoren.

Bygdeforskning har også gjennom forskning på arbeid, miljø, helse og likestilling over mange år bidratt med kunnskap som styrker landbruksbefolkningens ve og vel. Landsomfattende undersøkelser om bønders arbeidsmiljø og helse har hatt løpende innflytelse på forebyggende helsearbeid og reformer i landbruket gjennom å bli tatt inn i politikkkutforming, rådgiving og agendasetting. Forskning på likestilling og betydningen av kjønn har bidratt til økt oppmerksomhet, debatt og politisk innsats for likestilling i hele landbruksnæringa, fra gårdsbruk til styrerom.

Bygdeforskning har siden 2002 fulgt bondens opplevelse av egen og næringas situasjon gjennom spørreundersøkelsen «Trender i norsk landbruk», som gir analyser til debatt og politikkkutforming.

Bygdeforskning gir ny kunnskap med «impact».

Bygdeforskning påvirker samfunnsutviklingen.

Bygdeforskning utgjør en forskjell.

Foto: Colourbox

BYGDEFORSKNING I HORISONT 2020

Bygdeforskning har siden 2015 fått tre prosjekter fra EUs forskningsprogram Horisont 2020, og to av dem fikk tilslag i 2016.

SALSA: Small Farms, Small Food Businesses and Sustainable Food Security: Små bruk blir gjerne oversett i tradisjonell landbruksforskning, og målet med SALSA er å synliggjøre hvilken rolle disse spiller.

Prosjektet skal bygge et grunnlag for bedre analyser og framskaffe kunnskap for økt samarbeid innen forskning og utvikling i landbruk og matsektoren. Prosjektet skal gi en bedre forståelse av småbønders plass i lokale og globale matsystem – for ernæring og matsikkerhet.

Prosjektet skal studere 30 referanseregioner i Europa og Afrika, med tyngdepunkt i Sør- og Øst-Europa, i tillegg til Norge, Skottland, Tunisia, Kenya, Ghana og Kapp Verde. Bygdeforskning skal studere småbrukene i Norge sin rolle. Hedmark fylke er valgt som referanseregion. Prosjektet har en sterk samfunnsvitenskapelig forankring, og jobber tett med organisasjoner som har spesialområde innen kunnskapsbygging og implementering. Fra organisasjons-siden i Norge deltar Utviklingsfondet og Norges bonde- og småbrukarlag. Prosjektleder er Teresa Pinto-Correia fra Universitetet i Évora, Portugal.

PLAID: Peer-to-peer Learning - Accessing Innovation through Demonstration skal forbedre innovasjon og bærekraft i det europeiske landbruket gjennom å bidra til at et større utvalg av bønder og gårdsbrukere får tilgang til ny kunnskap via fagfeller på kommersielle demonstrasjonsgårder.

Aktivitetene organiseres av bønder, private selskaper, bondeorganisasjoner, frivillige organisasjoner, forskningsinstitutter eller ulike offentlige institusjoner. Demonstrasjonene spenner fra en-dagers-aktiviteter til flerårige "overvåkningsgårder", hvor bønder, rådgivere og representanter fra industrien møtes jevnlig og vurderer videre driftsmuligheter, til permanente "forskningsbedrifter" hvor forskere demonstrerer nye teknologier og tilnærminger. Å gjøre det mulig for bøndene å lede demonstrasjoner på egne gårder, både direkte og ved hjelp av virtuelle metoder, er sentralt for PLAID-prosjektet.

I PLAID utvikler og vurderer man et omfattende utvalg av demonstrasjonsaktiviteter i EU 28, Sveits og Norge, og identifiserer og fremmer de beste og mest innovative praksisene og tilnærmingene. Videre vil prosjektet øke tilgangen til demonstrasjonsaktiviteter ved å utvikle søkbare kart og "virtuelle" demonstrasjonsmetoder, og framheve praksiser som sikrer inkludering av et bredt spekter av gårdstyper, samt bønder og ansatte i alle aldre og av begge kjønn. Prosjektleder er Lee-Ann Sutherland ved James Hutton Institute, Skottland.

HILDE BJØRKHAUG
Norsk prosjektleder

ROB J. F. BURTON
Norsk prosjektleder

Foto: Colourbox

BYGDEFORSKNING I HORISONT 2020 (FORTSETTER)

AgriLink: Kunnskap i jordbruket - koble bønder, rådgivere og forskere for å forsterke innovasjon. Dette tverrfaglige prosjektet har som mål å stimulere til mer bærekraftig europeisk jordbruk gjennom å få bedre forståelse av rådgiving og beslutningsstøtte overfor bønder. Dette baserer seg på at hele spekteret av rådgiverorganisasjoner må tas med i vurderingen av tjenestetilbudet for spredning og gjennomføring av innovasjon. Prosjektet skal analysere og forbedre gårdsrådgiving i åtte innovasjonsområder, identifisert ut fra EUs strategi for forskning og innovasjon i jordbruket. AgriLink bygger på innsikter og erfaringer fra både forskning og praksis, og kombinerer teoretisk innsikt med nyskapende forskningsmetoder.

Analysen skal utføres i 26 utvalgte europeiske regioner. En sosio-teknologisk scenarieutvikling vil bli brukt til å utforske overgangsmuligheter i retning av et mer bærekraftig jordbruk. Nye rådgivingsmetoder og former for involvering gjennom forskningspraksis blir videreutviklet i såkalte «levende laboratorium» der bønder, rådgivere og forskere jobber sammen. 13 europeiske land deltar i prosjektet, som koordineres av Pierre Labarthe ved INRA (French National Institute for Agricultural Research), i Frankrike.

EGIL PETTER STRÆTE
Norsk prosjektleder

Hva er Horisont 2020?

- EUs forsknings- og innovasjonsprogram
- Verdens største forsknings- og innovasjonsprogram med 80 milliarder euro fordelt på sju år.
- 3 hovedmål: Bygge fremragende forskningsmiljøer, skape et konkurransedyktig næringsliv og møte de store samfunnsutfordringene
- Varer fra 2014 til 2020
- Norske miljøer kan delta på linje med EU-land

Karlheinz Knickel er gjesteforsker ved Bygdeforskning og har stilling som deltids forskningskoordinator og rådgiver knyttet til EUs Horisont 2020-program. Karlheinz har forskningsbakgrunn innen landbruk, miljø, økonomi og distriktsproblematikk,

og omfattende erfaring som forsker og koordinator i europeiske forskningsprosjekt.

Han er tilknyttet Institute for Rural Development Research (IfRS) i Frankfurt am Main, og er også forskningskoordinator ved Universitetet i Évora, Portugal.

Foto: Colourbox/Bygdeforskning

BIOSMART – HVORDAN FREMME OVERGANGEN TIL EN «SMART» BIOØKONOMI

Overgangen fra å være basert på ikke-fornybare ressurser til et mer bærekraftig samfunn har begynt. Det krever felles utvikling på tvers av og mellom biosektorene skogbruk, jordbruk og fiskeri for å maksimere gjenvinning, minimere kostnader og optimere verdiskapning.

Biosmart er et stort, tverrfaglig prosjekt som skal arbeide med denne overgangen, og er bevilget 40 millioner kroner av Forskningsrådets Bionærprogram. Bygdeforskning er prosjektleder, og de viktigste nasjonale samarbeidspartnerne er NIBIO, NTNU, NORUT og SINTEF.

Viktige delmål i prosjektet:

- Utvikle en framsynsanalyse (foresight) av de enkelte biosektorenes egne framtidsbilder for bioøkonomien for år 2030, identifisere drivkrefter for bioøkonomisk utvikling, flaskehalser og fremmere
- Analysere de enkelte sektorenes visjoner med hensyn til fellestrekk og konflikter, for å forstå hvordan en integrert bioøkonomi i Norge kan se ut
- Undersøke samfunnsmessig aksept, problemstillinger rundt opphavsretter, eiendoms- og arealbruksrettigheter, lokaliserings- og ressurspørsmål, økonomiske resultater, energibruk og bærekraft knyttet til utviklingen av en bioøkonomi
- Utvikle scenarier for bioøkonomiens utvikling i Norge, og tilhørende «veikart»
- Framskaffe kunnskap og informasjon til bruk for bio-industriene og politikktutforming

Aktivitet i 2016

- 25. -26. oktober ble NoRest-konferansen arrangert i København. Arrangører var Biosmart sammen med CYCLE og SusValueWaste, to andre Bionærprosjekter. Tema for konferansen var syklustenkning, framsynsøvelser, overgang («transisjon») knyttet til ulike aspekter av bioøkonomien, og framtidige utfordringer og muligheter innenfor både forskning og industri.
- Rapporten "Mapping the bio-economy: Biological resources and production in forestry agriculture, fisheries and aquaculture in Norway" gjør opp status for de biobaserte næringene i Norge, og ble utgitt i samarbeid mellom Bygdeforskning, Norut og NIBIO.
- De første funnene fra spørreundersøkelsen blant representanter fra de ulike biosektorene er analysert. Det later til å være tydelige forskjeller mellom ulike sektorer i motivasjon for en framtidig bioøkonomi. En overgang til et system basert utelukkende på fornybare ressurser vil dermed kreve store systemendringer og en større grad av integrasjon mellom sektorene enn det som eksisterer i dag.

Aktiviteter i 2017

I 2017 blir det oppstart både for arbeidet med boken «Developing Norway's future bioeconomy: a collective vision», framsynsprosessen og tre casestudier som tilsammen dekker bioøkonomiens tre hovedvisjoner: Bioressurser, bioteknologi og bioøkologi. I tillegg venter publisering av den første fagfelleverderte Biosmart-artikkelen i "Sustainability", utstrakt formidlingsarbeid i form av blant annet kronikker, og deltakelse i Broen til Fremtiden-konferansen i Oslo.

ROB J. F. BURTON
Prosjektleder

En overgang til et system basert utelukkende på fornybare ressurser vil dermed kreve store systemendringer og en større grad av integrasjon mellom sektorene enn det som eksisterer i dag

Foto: AdobeStock

FRIVILLIGHETENS Plass I DISTRIKTSKOMMUNERS ELDREOMSORG

Mange distriktskommuner er det synkende befolkningstall og en økende gjennomsnittsalder på befolkningen. Det blir flere eldre for hver innbygger i arbeidsfør alder, og andelen eldre uten yngre pårørende i nærheten vil øke. Avstandene til service- og tjenestetilbud er ofte store, og lange avstander kan være en stor utfordring for eldre som ikke kjører selv. For å møte ulike behov innen eldreomsorgen er frivillige en viktig ressurs, og samarbeidet mellom offentlig og frivillig sektor bør styrkes. Frivillig arbeid skal være et supplement til kommunens eldreomsorg og ikke erstatte kommunale ytelser.

Rapporten "Frivillighetens plass i distriktskommuners eldreomsorg" som utkom i 2016 er basert på et forprosjekt der representanter for kommunenes eldreomsorg og for frivillig sektor i seks midtnorske distriktskommuner ble intervjuet. I tillegg er holdninger til og deltakelse i frivillig arbeid undersøkt, basert på funn fra Bygdeforskning sin egen spørreundersøkelse; Lokalsamfunnsundersøkelsen.

I rapporten identifiseres aktiviteter rettet mot hjemmeboende eldre utført helt eller delvis av frivillige. Det er blant annet ledsagertjenester der eldre følges til undersøkelser på sykehus eller til lege, besøkstjenester for eldre som opplever ufrivillig isolasjon og ensomhet, annen praktisk hjelp og ulike trivselsarrangementer som trim, dans, bingo, turer, middagsservering og kulturkvelder. I flere av kommunene bistår frivillige med middagsutkjøring.

Lokalsamfunnsundersøkelsen viser at de som bor på bygda deltar mer i frivillig arbeid, de er noe mer positive til dugnad, de er i større grad engasjerte og aktive i eget lokalsamfunn, og de opplever at det er en større dugnadsånd på stedet der de bor sammenlignet med de som bor i byen. Potensialet for frivillig arbeid i bygdesamfunn ser ut til å være godt og sannsynligvis bedre enn på mer urbane steder. Rapporten viser også at eldre ikke bare er mottakere av ulike tjenester, men også en viktig ressurs som frivillige.

Videre trekker rapporten frem faktorer som fremmer og hemmer frivillighet og samarbeid i eldreomsorgen mellom de frivillige og kommunene.

Når det gjelder hva som fremmer frivillighet og samarbeid, viser rapporten at frivilligsentralene er viktige for å rekruttere frivillige og koordinere frivillig arbeid. En god dialog mellom kommunen og de frivillige, der både ønsker og tilbud blir kommunisert er av stor betydning. Det er også viktig at kommunen anerkjenner de frivilliges innsats og at kommunen stiller ressurser til rådighet. Viktige fremmere for frivillighet er også kultur og tradisjon for samarbeid i bygda og lokale initiativtakere og igangsettere, såkalte ildsjeler, som ser muligheter heller enn begrensninger. At «alle kjenner alle» i små lokalsamfunn betyr at mange bruker egne nettverk for å rekruttere frivillige, det betyr også større nærhet og kjennskap til frivillig arbeid og «kort vei» mellom de frivillige og kommunen. Fokus på trivsel og fellesskap ved å delta i frivillig arbeid fremmer rekruttering.

Rapporten peker også på ulike faktorer som kan hemme frivillig arbeid og et godt samarbeid. Videre viser den til behov for mer kunnskap om hva som motiverer til frivillig arbeid og hva frivillig arbeid betyr for Eldres livskvalitet.

Forprosjektet er finansiert av Regionalt forskningsfond Midt-Norge og Bygdeforskning.

MARIT S. HAUGEN
Prosjektleder

Potensialet for frivillig arbeid i bygdesamfunn ser ut til å være godt og sannsynligvis bedre enn på mer urbane steder

Foto: Bygdeforskning

BØNDER, ULYKKER OG HELSE

I 2011 startet prosjektet med kortnavnet «Ulykker i landbruket» opp. Tretti år var gått siden samfunnsforskere sist gang startet å se grundig på arbeidsmiljø og helse i norsk landbruk. I «Ulykker i landbruket» studerte den tverrfaglige forskergruppen fra Bygdeforskning, IRIS og Arbeidsmedisinsk avdeling ved St. Olavs Hospital, ulykker, sikkerhetskultur og arbeidshelse. Prosjektet hadde et anvendt siktemål, og forskerne arbeidet tett sammen med sentrale, nasjonale landbruksaktører.

Resultater fra fem års forskning og forskernes forslag til tiltak for å redusere ulykkesrisikoen, presenteres i den populariserte rapporten «Ikke en bonde å miste – om ulykker og arbeidsevne i landbruket» (2016). Der går det frem at ulykker kan skje hvem som helst, hvor som helst og når som helst, men at bønder som gruppe ikke er risikotakere. Det pekes på hvor kompleks gården er som arbeidsplass og organisasjon, og hvor mangeartede ledelsesoppgaver bonden har. Bønder arbeider mye, viser prosjektets tall. Og det er slik at jo flere arbeidstimer bonden har utført på gården per. år, desto større er risikoen for mentale plager. Siden undersøkelsen på åttitallet er det en klar økning i forekomsten av arbeidsrelaterte stressfaktorer.

Prosjektet «Ulykker i landbruket» og samarbeidet med næringen har gitt forskning som virker. Data fra prosjektets spørreundersøkelse bidro til at helse, miljø og sikkerhet (HMS) i 2013 ble en del av KSL-standard. Etter det har over 12 000 revisjoner blitt gjennomført innen Kvalitetssystemet i Landbruket (KSL) hvor revisorene også har vurdert bondens HMS-arbeid på gården. Tall fra delstudien av registerdata og innsikter fra prosjektet for øvrig, bidro til at det i 2014 ble en dataløsning på KSLs nettside hvor bønder selv kan registrere ulykker. Det har 1 300 bønder nå gjort. Rapporten «Ikke en bonde å miste» tas i bruk av HMS-rådgiverne i Norsk Landbruksrådgiving (NLR). Rapporten er hevdet å være det viktigste verktøyet for HMS-rådgiverne fremover. Alt dette øker bønders fokus på ulykker og arbeidshelse, og oppmerksomhet om ulykker er i seg selv forebyggende. Videre har prosjektet vist de sentrale, nasjonale landbruksaktørene betydningen av det arbeidet de selv gjør på systemnivå for å forebygge ulykker. Med det mangfoldige lederansvaret bonden har, og fordi det er så stor kompleksitet i bondens arbeid, har nasjonale aktører innsett at de på visse overordnede vis må se på seg selv som bondens og landbrukets «HMS-avdeling».

Om prosjektet er formelt avsluttet, er ikke forskernes og landbruksaktørenes oppfølgingsarbeid det. Begge parter tar del i det pågående forsøket på å få etablert et fagkompetansesenter for landbrukshelse. Begge parter er også involvert i det større, nylig oppstartede, europeiske forskersamarbeidet «COST Action: Safety culture and risk management in agriculture». Med dette felles arbeidet kan grunnen legges for nye forsknings- og samarbeidsprosjekt til beste for bonden og landbruksnæringen.

Finansiering: Norges forskningsråd og Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri.

GRO FOLLO
Prosjektleder

Prosjektet «Ulykker i landbruket» og samarbeidet med næringen har gitt forskning som virker

Bygdeforskning IRIS St. Olavs Hospital

R-3/16 «Ikke en bonde å miste»
Kan lastes ned her:
www.bygdeforskning.no

Foto: Fagtrykk

LANDBRUK21TRØNDELAG (L21T)

Landbruk21Trøndelag (L21T) er et regionalt innovasjonsprogram for landbruket med nasjonal relevans. Det er dannet av en unik felles satsing mellom landbruket, fylkeskommunene og fylkesmennene som i 2016 gikk sammen om L21T for å utvikle ny næring fra de grønne ressursene og fremme synergien mellom jordbruk, skogbruk, fiskeri og havbruk (blå og grønn sektor). Dette åpner store muligheter for å øke verdiskaping, foredling av fornybare ressurser og fornying av tradisjonelle produkter.

L21T er en innovasjonsspissing av den nasjonale meldingen om landbruks- og matpolitikken fra 2011 samt Trøndelags landbruksmelding fra 2010 og den tilhørende handlingsplanen fra 2012. Programmet er utarbeidet i henhold til den vedtatte strategien for forskning og utvikling (FoU) i Trøndelag og følger spesielt opp ambisjonen om å utvikle Trøndelag som et levende laboratorium.

Økt verdiskaping, økt produksjon, industriell biomasseforedling, landbrukshelse og klima er definert som strategiske innsatsområder i L21T. Programmet jobber tett med de sterke regionale og nasjonale FoU- og fagmiljøene. Programmet skal pågå ut 2018 med en klar ambisjon om å oppnå en organisering og forretningsmodell som gjør at satsingen blir levedyktig utover denne perioden.

Innovasjonsprogrammet er samlokalisert med Bygdeforskning, som har rollen som operativ organisasjon for programmet. Det tette samarbeidet med forskningsmiljøet har blant annet resultert i et 4-årig EU-prosjekt - «AgriLink» («Agricultural Knowledge: Linking farmers, advisors and researchers to boost innovation»), finansiert av EUs Horisont 2020-program. Bygdeforskning deltar som forskningspartner og L21T er med som brukerpartner. Videre er L21T og Bygdeforskning med som samarbeidspartner i Interreg-prosjektet SMICE - «Samskapande Mittnordisk Innovasjonsarena for Cirkulær Ekonomi» som starter opp i 2017. Viktig å nevne igangsettelsen av et forprosjekt for å etablere et nasjonalt fagkompetansesenter for landbrukshelse. Et vesentlig underlagsdokument for dette arbeidet er rapporten «Ikke en bonde å miste» hvor Bygdeforskning var hovedansvarlig.

Prosjektet «Grønn Forskning» (GF) fra Midtnorsk Samarbeidsråd er i sin tredje prosjektperiode (8. år) lagt under L21T som en egen arbeidspakke. Gjennom GF løftes ideene og forskningsbehovet fra næringene opp til FoU. Arbeidsmetodikken og samspillet mellom L21T og GF gir næringa et nyttig redskap for å stimulere til flere forsknings- og utviklingsprosjekter relatert til innovasjon og bioøkonomi i Trøndelag, med involvering av hele verdikjeden i landbruket, tradisjonelle og utradisjonelle næringsaktører og andre sektorer. L21T og GF er med i flere søknader til Forskningsrådet innen teknologi, bioøkonomi, matproduksjon og kompetanseløft, som avgjøres i 2017.

Dette er bare starten på en spennende reise i tett samarbeid med forskning- og utredningskompetansen som finnes nær L21T. Vår ambisjon er å legge til rette for at blå og grønn sektor skal kunne møtes i utviklings- og innovasjonsarbeid der de lærer av hverandre. Sammen med kunnskapsmiljøene regionalt og nasjonalt, samt landbruksnærings og det offentlige, skal vi skape nye næringer basert på de fornybare naturressursene vi har i Trøndelag. Dette er et unikt samarbeid i nasjonal sammenheng. I Trøndelag skal vi dyrke fram de nye næringsveiene.

MARIA LUCES
prosjektleder L21T

Økt verdiskaping, økt produksjon, industriell biomasseforedling, landbrukshelse og klima er definert som strategiske innsatsområder i L21T

Foto: Colourbox

FORSKNING PÅ KOMMUNAL FORVALTNING I DISTRIKTENE

Bygdeforskning har i året som gikk vært involvert i to prosjekter om kommunale reformer og samarbeid. Begge prosjektene ferdigstilles i første halvdel av 2017.

Bygdeforskning leder en evaluering av dagens styringsmodell i Værnesregionen. Evalueringen gjennomføres sammen med Nordlandsforskning. Siden slutten av 2012 har Værnesregionen samarbeidet om flere helse- og omsorgstjenester organisert gjennom den interkommunale samarbeidsordningen vertskommune med felles folkevalgt nemd. Værnesregionen er blant de første kommunesamarbeidene som tar i bruk denne løsningen på mer komplekse samarbeidsområder enn samarbeid om enkeltstående tjenester. Behovet for evalueringen springer ut fra en erkjennelse av at omfattende interkommunale samarbeid med tjenesteøving som fordrer myndighetsutøvelse kan være politisk, demokratisk og administrativt utfordrende når det når et visst omfang.

Evalueringen gjennomfører intervju med en rekke aktører i Værnesregionsamarbeidet, fra både politisk og administrativt hold, i interkommunale organ, vertskommuner og samarbeidskommuner. Forskergruppen gjør også en dokumentgjennomgang av samarbeidets styringsverktøy og lovverk, herunder forarbeider og høringsuttalelser til ny kommunelov. Videre undersøkes det om det legges til rette for demokratiske prosesser og ivaretagelse av autonomien for alle samarbeidskommunene. Politiske og administrative beslutningsprosesser analyseres, sammen med hastighet og forutsigbarhet både for vertskommunen og samarbeidskommunene. Det gjøres en vurdering av om dagens ordning bør videreføres, eller om Værnesregionen bør skifte til ny styringsmodell. Til sist drøfter utredningen generelle begrensinger og muligheter relatert til de utfordringer som er funnet i Værnesregionen når det gjelder styring og ledelse.

Videre deltar Bygdeforskning i prosjektet «Innbyggermedvirkning ved kommunesammenslåinger». Her skal man sammen med prosjekteier Nordlandsforskning på oppdrag fra Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon (KS) se på hvilken effekt de ulike formene for innbyggermedvirkning hadde på avgjørelsene som ble tatt under kommunereformen. Prosjektet skal bidra til å gi kommunene mer kunnskap om hvordan de bør utføre arbeidet med innbyggermedvirkning.

Prosjektet er tredelt. Første del er en dokumentasjonsfase, hvor det fremskaffes en skjematisk oversikt over samtlige medvirkningstiltak som har blitt gjennomført i forbindelse med kommunereformen. Her kartlegges antall kommuner som har hatt innbyggerhøringer, hvilken type som er valgt, og hvordan de er utformet med tanke på blant annet kvalitet. Videre kartlegges valgdeltakelse, valgalternativer og ulikheter i prosess og resultat mellom små og store kommuner, regionsenter og omlandskommune. Deretter sendes en spørreundersøkelse ut til rådmenn, ordførere og medlemmer av kommunens formannskap. På bakgrunn av spørreundersøkelsen gjennomføres en case-studie i fem kommuner, hvor man gjennomfører intervjuer med ordfører, rådmann og leder for opposisjonen i kommunestyret. I tillegg til kartleggingen har Bygdeforskning ansvar for å uforme og gjennomføre en spørreundersøkelse som skal gå ut til politikere og administrative ledere i samtlige kommuner som har gjennomført medvirkningstiltak. Gjennom denne spørreundersøkelsen belyses ulike forhold rundt medvirkningsstrategien kommunene valgte.

SVEIN FRISVOLL
Prosjektleder

Bygdeforskning har i året som gikk vært involvert i to prosjekter om kommunale reformer og samarbeid

PUBLIKASJONER I 2016

BØKER

Almås, Reidar: Omstart. Forslag til ein ny landbrukspolitikk. Melhus: Snøfugl forlag

Villa, Mariann og Marit S. Haugen (red.)
Lokalsamfunn. Oslo: Cappelen Damm Akademisk

ARTIKLER I VITENSKAPELIGE TIDSSKRIFT MED VURDERINGSORDNING

Bjørkhaug, Hilde: Den norske landbruks-sosiologien. Historisk påvirkning i nåtidig forskning på familiejordbruket. *Sosiologi i dag* 46:2 (2016): 7-28

Forbord, Magnar: Food as Attraction: Connections between a Hotel and Suppliers of Specialty Food. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*. 16(3) (2016): 297-314

Frisvoll, Svein, Magnar Forbord og Arild Blekesaune: An Empirical Investigation of Tourists' Consumption of Local Food in Rural Tourism: a Norwegian Case. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*

Gundersen, Vegard, Margrete Skår, Liz O'Brien, Line Camilla Wold og Gro Follo: Children and nearby nature. A nationwide parental survey from Norway. *Urban Forestry & Urban Greening* 17 (2016): 116-125

Halkier, Henrik, Laura James, Egil Petter Stræte: Quality turns in Nordic food: a comparative analysis of specialty food in Denmark, Norway and Sweden. Online 14.12.2016, doi 10.1080/09654313.2016.1261805. *European Planning Studies*

Logstein, Brit: Predictors of mental complaints among Norwegian male farmers. *Occupational Medicine* 66 (2016): 332-337

Farm-Related Concerns and Mental Health Status Among Norwegian Farmers. *Journal of Agromedicine* 21:4 (2016): 316-326

Otte, Pia Piroshka: Integrating Sustainable Development in Higher Education through Experience-based Learning: Insights from Experts in Team (EIT) for Developing a Combined Theoretical Framework. *Journal of Education for Sustainable Development* 10(1), 1-29

Skår, Margrete, Gro Follo, Vegard Gundersen, Kim Ingebrigtsen, Gjertrud Stordal, Bjørn Tordsson og Line C. Wold: Barns lek i natur – i spennet fra selvtvufoldelse til kontroll. *Barn* 34(2) (2016): 39-56

Warren, Charles R., Rob Burton, Olivia Buchanan og Richard V. Birnie: Limited adoption of short rotation coppice: The role of farmers' socio-cultural identity in influencing practice. *Journal of Rural Studies* 45 (2016): 175-183

ARTIKLER I BØKER, KONFERANSE-RAPPORTER/EKSTERNE RAPPORTER, FAGBLAD

Almås, Reidar: Søkelys på globaliseringsprosesser i Frøya og Midtre Gauldal. I: Villa, Mariann og Marit S. Haugen (red.) Lokalsamfunn. Cappelen Damm Akademisk. s. 345-366

Blekesaune, Arild og Marit S. Haugen: Lokalsamfunnets betydning for eldre i bygd og by. I: Villa, Mariann og Marit S. Haugen (red.) Lokalsamfunn. Oslo: Cappelen Damm Akademisk. s. 303-321

Brandth, Berit og Marit S. Haugen: Rural Masculinity. I Shucksmith, Mark og David L. Brown (red.). *Routledge International Handbook of Rural Studies*, s. 412-42

Carson, Siri Granum, Katrina Rønningen: Social legitimacy in the era of explicit CSR - the case of the Norwegian fish farming industry. *Responsible business for a sustainable development – Comparing the U.S. and the Scandinavian context*; 2015-11-30 - 2015-12-01 BYGDEFORSK NTNU

Farstad, Maja: Relasjonelle kvaliteter i bygd og by: Stereotypene møter innbyggernes erfaringer. I: Villa, Mariann og Marit S. Haugen (red.) Lokalsamfunn. Oslo: Cappelen Damm Akademisk. s. 260-283

Flemsæter, Frode, Olav Strand, Vegard Gundersen og Katrina Rønningen: Forskningsprosjektet «Horisont Snøhetta». I: Fjellviddas nomade. Villreinen. *Biologi - historie - Forvaltning*. Arendal: Friluftsforslaget

Follo, Gro: Kan bønderes praksisfellesskap være lokalsamfunn? En refleksjon. I Villa, Mariann og Marit S. Haugen (red.) Lokalsamfunn. Oslo: Cappelen Damm Akademisk. s. 115-133

Follo, Gro, Gun Lidestav, Alice Ludvig, Lelde Vilkriste, Teppo Hujala, Heimo Karppinen, François Didot og Diana Mizaraite: Gender in European forest ownership and management: reflections on women as "New forest owners". *Scandinavian Journal of Forest Research* 2016. <http://dx.doi.org/10.1080/02827581.2016.1195866>

Frisvoll, Svein: Når døde grenser våkner. Kommunen som lokalsamfunn i asynkron regionalisering. I: Villa, Mariann og Marit S. Haugen (red.) Lokalsamfunn. Oslo: Cappelen Damm Akademisk. s. 235-259

Haugen, Marit S. og Mariann Villa: Lokalsamfunn i perspektiv. I: Villa, Mariann og Marit S. Haugen (red.) Lokalsamfunn. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, s. 17-33

Heggem, Reidun og Katrina Rønningen: Bygdebasert reiseliv – profesjonalisering, venstrehåndsarbeid eller autentisitet i praksis? *Plan* 1/16

Rønningen, Katrina: Environment and Resources: New and Old Questions for Rural Landscapes. I Shucksmith, Mark og David L. Brown (red.). *Routledge International Handbook of Rural Studies*, s. 265-271

Rønningen, Katrina og Frode Flemsæter: Multifunctionality, Rural Diversification and the Unsettling of Rural Land Use Systems. I Shucksmith, Mark og David L. Brown (red.) *Routledge International Handbook of Rural Studies*, s. 312-322

Stræte, Egil Petter: Quality as a competitive advantage for the rural food industry. P. 241-255 in Lindgreen, A., Hingley, M.K., Angell, R. J., Memery, J., Vanhamme, J. A Stakeholder Approach to Managing Food: Local, National, and Global Issues. ISBN 978-1-472-45605-2. Gower Publishing, Routledge, Oxon

Stordal, Gjertrud og Gro Follo: Kvalitet på tur. *Barnehagefolk* 2-2016. s. 89-94

Villa, Mariann: Lokalsamfunn til kamp for skulen. I: Villa, Mariann og Marit S. Haugen (red.) Lokalsamfunn. Oslo: Cappelen Damm Akademisk. s. 177-197

RAPPORTER I EGNE SERIER

Follo, Gro (red.), Oddfrid Aas, Reidar Almås, Kari Anne Holte, Kari Kjestveit, Brit Logstein og Oddveig Stordal: Ikke en bonde å miste - om ulykker og arbeidsevne i landbruket. R-3/16

Foss, Britt: «Det setter jo stedet på kartet» Småskala stedsutviklingstiltaks betydning for forståelse av sted -Hasselvika som case. R-8/16

Frisvoll, Svein: Øykommune etter kommunereformen. «Ufrivillig småkommune», men robust? R-2/16

Haugen, Marit S. og Brit Logstein: Frivillighetens plass i distriktskommuners eldreomsorg. En forprosjektrapport. R-9/16

Heggem, Reidun og Alexander Krogsrud Thanem: Trender i norsk landbruk 2016. Frekvensrapport. R-5/16

Trender i norsk landbruk 2016. Møre og Romsdal. R-6/16

Trender i norsk landbruk 2016. Rogaland. R-7/16

Skaar, Marianne: Tilflytting fra by til bygd. En kvalitativ analyse av et bygdeutviklingsprosjekts ideer diskutert i lys av tilflytteres erfaring. R-1/16

Vik, Jostein: Fôrproduksjon, strukturutvikling og landbrukspolitikk. R-4/16

RAPPORTER I EKSTERNE SERIER

Falk-Andersson, Jannike, Magnar Forbord og Birger Vennesland: Mapping the bioeconomy: biological resources and production in forestry, agriculture, fisheries and aquaculture across Norway. Rapport 16/2016. Tromsø: Norut Northern Research Institute

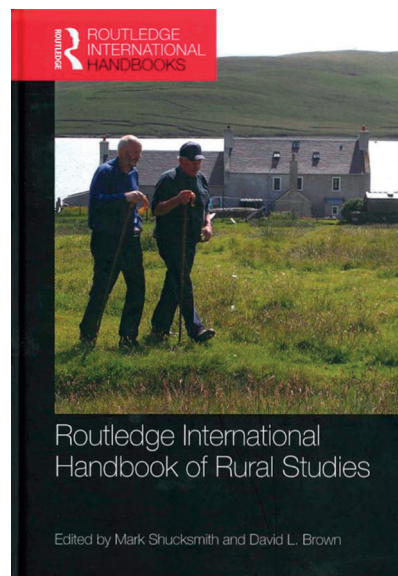
BYGDEFORSKERE HAR I 2016 PUBLISERT TO BØKER, OG I TILLEGG BIDRATT I EN INTERNASJONAL BOKUTGIVELSE

INTERNATIONAL HANDBOOK OF RURAL STUDIES

«**Routledge International Handbook of Rural Studies**», redigert av David Brown ved Cornell University og Mark Shucksmith ved Newcastle University, inneholder tre bidrag fra Bygdeforskning.

Katrina Rønningen, som er redaktør for temaet Miljø og ressurs, har skrevet introduksjonskapitlet «Environment and resources: New and old questions for rural landscapes». Frode Flemsæter og Katrina Rønningen viser i kapitlet «Multifunctionality, rural diversification and the unsettlement of rural land use systems» hvordan endrede preferanser, interesser og normer endrer verdien av, synet på, og bruken av utmarka. Marit S. Haugen fra Bygdeforskning har sammen med Berit Brandth ved NTNU bidratt til en seksjon i boka om endringer i kjønn og bygdesamfunn i kapitlet «Rural masculinity».

Kapitlet er en gjennomgang av det siste tiårets forskningslitteratur om rural maskulinitet. I denne perioden har et sentralt tema vært endring og variasjon i maskuline praksiser og diskurser som et resultat av kriser og endringer i bygdenæringene.

M. Shucksmith & D. L. Brown (2016) (red.). International Handbook of Rural Studies. London, New York: Routledge

Reidar Almås med sin bok «Omstart - forslag til ein ny landbrukspolitikk»

FORSLAG TIL OMSTART FOR NORSK LANDBRUKSPOLITIKK

I boka «**Omstart - forslag til en ny landbrukspolitikk**» gir Reidar Almås en innføring i den norske landbruksmodellen, med tollvern, markedsregulering i regi av samvirke, jordbruksavtale, landbrukslover og utjevning mellom små og store bruk. Almås presenterer en alternativ landbrukspolitikk som kan øke norsk matproduksjon på fornybare, lokale ressurser. Boka er et forsøk på skape en høyere himmel over landbruksdebatten og er samtidig et varmt forsvar for et allsidig, lønnsomt og bærekraftig landbruk over hele landet.

Boka ble lansert i mars 2016 i Oslo, under landbrukspolitisk seminar i regi av Bygdeforskning. Boken er utgitt på Melhus: Snøfugl forlag.

LOKALSAMFUNN - EN VITENSKAPELIG ANTOLOGI MED STOR BRUKERNYTT

Like før jul kom boka «Lokalsamfunn» ut, med Mariann Villa og Marit S. Haugen som redaktører. I denne vitenskapelige antologien formidles forskningsbasert kunnskap om lokalsamfunn. Boka har 21 kapitler skrevet av forskere fra ulike fag, blant annet sosiologi, geografi, antropologi og samfunnsplanlegging. Forskere tilknyttet Bygdeforskning har bidratt med seks av kapitlene. Øvrige bidrag kommer fra forskere tilknyttet universiteter, høyskoler og forskningsinstitutt fra hele landet.

Boka kom som et resultat av Bygdeforskning sitt strategiske instituttprogram (SIS) om lokalsamfunn. Formålet med programmet var blant annet å styrke og videreutvikle den samfunnsvitenskapelige kompetansen på bygde- og lokalsamfunnsutvikling, og å bidra til kunnskap om den sosiokulturelle utviklingen i bygder og lokalsamfunn.

Boka viser til at teorier om lokalsamfunn har røtter i de tidligste sosiologiske klassikerne fra 1800-tallet. Man fryktet at moderniseringsprosesser ville føre til at lokalsamfunn forsvant eller endret seg i negativ retning. Oppfatningen var at det ideelle lokalsamfunnet var kjennetegnet av samhold, sosial omsorg og trygghet. Dette ble regnet som kvaliteter som ble utvisket i overgangen til det moderne bysamfunnets mer forretningsmessige relasjoner og svakere sosiale bånd.

Nyere forskning på lokalsamfunn har rettet fokus mot ulike former for tilknytning og tilhørighet. Det har åpnet for en forståelse av at steder og lokalsamfunn er fleksible, flytende og komplekse. Videre at mobilitet, som fraflytting og innvandring, i tillegg til nye former for kommunikasjonsteknologi, gir lokalsamfunnet nye utfordringer og muligheter, og nytt innhold.

Lokalsamfunn representerer både endring og stabilitet, og kapitlene presenterer ulike tematiske innfallsvinkler til lokalsamfunn som fenomen. De viser hvordan lokalsamfunn har betydning for sosialt liv, identitet, kultur og lokal utvikling. Sentrale spørsmål er hvilken rolle globalisering og ulike former for mobilitet, organisasjoner og institusjoner spiller for konstruksjon av og endring og nyorientering i lokalsamfunn, og hvordan ulike typer lokalsamfunn oppleves av ulike personer eller grupper.

De ulike bidragene illustrerer noe av kompleksiteten i utviklingstrekk og analytisk nivå i studier av lokalsamfunn. Boka retter seg mot studenter og forskere innenfor samfunnsvitenskapelige fag, politikere og samfunnsplanleggere, og til personer som har interesse for tematikken omkring lokalsamfunn i bygd og by.

Marit S. Haugen og Mariann Villa er redaktører for boken Lokalsamfunn som er gitt ut på Cappelen Damm Akademisk

EKSTERN AKTIVITET I 2016

PAPER / POSTER PRESENTASJONER

Almås, Reidar: Norwegian Consumers' and Farmers' Attitudes to GMOs in Food Production: Continuity and Change. Paper til The third ELSA Norway conference, Hurtigruten, Trondheim – Tromsø, 12.04.16

Private Equity in the Norwegian Food Sector: How do the corporate, cultural and political environments make a difference? XIV World Congress of Rural Sociology. Toronto, Canada, 12.08.16

Agricultural history of Norway 1945-2015. Plenary paper til The «Conference on the multiple Roles of Grassland in the European Bioeconomy». Trondheim, 05.09.16

Bjørkhaug, Hilde: Women Quotas on Corporate and Cooperative boards in Norway. Staff seminar University of Newcastle, Australia, 04.03.16

Agrispace (Space, land and society: challenges and opportunities for production and innovation in agriculture based value chains). Agrispace workshop. Tromsø-Kirkenes, 10.-12.05.16

Bjørkhaug, Hilde, Alexander Thanem, Lillian Hansen og Arild Blekesaune: Survey of the bioeconomy. Biosmart workshop. Hell, 30.05.16

Bjørkhaug, Hilde, Jostein Brobakk og Siri Granum Carson: Public funds balancing profit, aid and ethics in land investments. XIV World Congress of Rural Sociology. Toronto, Canada, 10.-14.08.16

Bjørkhaug, Hilde, Gunn-Turid Kvam, Karlheinz Knickel, Rebecka Milestad og Virgilijus Skulskis: Growing values and growing business. XIV World Congress of Rural Sociology. Toronto, Canada, 10.-14.08.16

Bjørkhaug, Hilde og Lillian Hansen: Envisioning a Norwegian bioeconomy across bio-sectors. XIV World Congress of Rural Sociology. Toronto, Canada, 10.-14.08.16

Future images and expectations of the bioeconomy. Survey of the Norwegian biosectors. NoRest-konferansen. København, Danmark, 25.-26.10.16

Brobakk, Jostein og Bruce Muirhead: Out With the Dust? Implications of the Financialization of Saskatchewan Farmland. XIV World Congress of Rural Sociology. Toronto, Canada, 10.-14.08.16

Brobakk, Jostein og Pia Otte: Improving synergies: Building knowledge of biochar

among Norwegian farmers. XIV World Congress of Rural Sociology, Toronto, Canada, 10.-14.08.16

Brobakk, Jostein og Gerald Schwarz: Understanding policy barriers for transitions to a bioeconomy in Norway: First results from a stakeholder survey. NoRest - konferansen, København, Danmark, 25.-26.10.16

Brobakk, Jostein og Bruce Muirhead: Post-Neoliberalism in Saskatchewan Agriculture: Land Ownership restrictions as the Wave of the Future, or Lessons for Australia and New Zealand? XXIII AGRIFOOD Conference, Melbourne, Australia, 07.-10.12.16

Farstad, Maja og Brit Logstein: The (in) significance of local schools to community qualities in rural areas. 4th Nordic Conference for Rural Research. Akureyri, Island, 22.-24.05.16

Farstad, Maja og Rob Burton: Where good farming is less farming: The dominant lifestyle goals of Norway's dairy/beef farmers. XIV World Congress of Rural Sociology. Toronto, Canada, 10.-14.08.16

Farstad, Maja og Reidun Heggem: Public acceptability of bioeconomic development in Norway. XIV World Congress of Rural Sociology. Toronto, Canada, 10.-14.08.16

Farstad, Maja og Heidi Vinge: Understanding path dependencies in the beef/dairy value chain in Norway. XIV World Congress of Rural Sociology. Toronto, Canada, 10.-14.08.16

Farstad, Maja, Reidun Heggem og Pia Otte: The societal acceptability of a bioeconomic transition. NoRest-konferansen. København, Danmark, 25.-26.10.16

Flemsæter, Frode: The moralities of slow travel. Fifth International Workshop: Rural Change – Mobilities and Flexibilities, Trondheim, 02.-04.03.16

Fjellets rytme: En transdisiplinær rytmeanalyse av landskapet på Dovrefjell. Fagseminar, Geografisk institutt, NTNU, 25.04.16

Forbord, Magnar: Studying transition in bio-economic value chains – conceptual and methodological considerations. Seminar on transition. Centre for Rural Research, Trondheim, 12.04.16

Understanding transitions in bio-economic value chains – cases and data. Project conference Biosmart, Scandic Hell Hotel, Stjørdal, 30.-31.05.16

Spatial development of agriculture: a comparison of three policy regimes. XIV World Congress of Rural Sociology. Toronto, 10.-14.08.16

Understanding transitions in bio-economic value chains – cases and data. Meeting SusValueWaste and Biosmart. Centre for Rural Research, Trondheim 28.09.16

En analyse av utviklingen i norsk jordbruksbasert matproduksjon. Samling for Agropro. NIBIO, Ås, 19.-20.10.16

Analyzing "green" transition in the bio-economy – examples from Norway. NoRest conference, Copenhagen. 25.-26.10.16

Forbord, Magnar, Rike Stotten, Markus Schermer og Hugh Campbell: The spatial dimension in agricultural policy: analysis of three policy regimes. Agrispace Workshop. Tromsø/Hurtigruten, 09.-12.05.16

Forbord, Magnar, Markus Schermer, Rob J.F. Burton og Hilde Bjørkhaug: Governance, policies and the spatial development of agriculture—a comparative study. XIV World Congress of Rural Sociology. Toronto, Canada, 10.-14.08.16

Frisvoll, Svein: Institutionalisation, de-institutionalisation and asynchronous regionalisation. Understanding the territorial dimension of emerging new spaces and borders in the Municipality Reform. The 5th International Workshop on Rural Mobilities and Flexibilities, Trondheim, 02.-04.03.16

When Dead Boundaries Awaken. The Municipality as a local community in asynchronous regionalisation. The Department of Geography Colloquium Series, University of Oulu/RELATE Centre of Excellence, Oulu, Finland, 01.09.16

When Dead Boundaries Awaken. Municipalities in 'Asynchronous Regionalisation. Regional Study Association's Winter Conference, London, 24.-25.11.16

Haugen, Marit S. og Brit Logstein: Older people as volunteers. 4th Nordic Conference for Rural Research, Nordic Ruralities - Crisis and Resilience. Akureyri, Island, 22-24.05.16

Haugum, Margrete, Laurent Klerkx og Gunn-Turid Kvam: Farmer mentoring in Norway – How do different mentoring approaches improve entrepreneurial skills? Paper presentert på IFSA-konferanse, Harper Adams University, England, 12.-15.07.16

Knutas, Agneta og Mariann Villa:

Understandings of school and local community. 4th Nordic Conference for Rural Research, Nordic Ruralities - Crisis and Resilience. Akureyri, Island, 22-24.05.16

Kvam, Gunn-Turid, Karlheinz Knickel og Hilde Bjørkhaug:

Trade-Offs in Growth Processes of Successful Organic Values Based Food Chains. XIV World Congress of Rural Sociology. Toronto, Canada, 10.-14.08.16

Logstein, Brit: Changes in farm work and occupational health among Norwegian farmers from 1982 to 2012. Nordic Meeting on Agricultural Occupational Health and Safety. Billund, Danmark, 24.-26.08.16

McKee, Annie, Heidi Vinge, Reidar Almås og Hilde Bjørkhaug:

Understanding the role of land tenure in producing sustainable outcomes: comparative case studies from Scotland and Norway. 4th Nordic Conference for Rural Research, Nordic Ruralities - Crisis and Resilience. Akureyri, Island, 22.-24.05.16

Otte, Pia: Zero Emissions, Zero Conflict: How to make interdisciplinary research on energy successful. SENIX The role of Social Sciences in a Low-Carbon Energy Mix. Stockholm, Sverige 13.-15.06.16

Solar membrane fruit drying for Mozambican farmers - A needs assessment. 3rd Energy and Society Conference. Leipzig, Tyskland, 12.-14.09.16

Rønningen, Katrina: Bioeconomy, Farmland Management and Lock-ins in a climate - risk-perspective. Presentasjon på Workshop CER, FGV og RCR i Sollefteå 22.-23.09.16. Arr: CER, FGV and RCR Mittuniversitetet

Food security and farmland preservation in the global north: replacing or interlinking with multifunctionality policies - or neither? XIV World Congress of Rural Sociology 2016. Toronto, Canada, 10.-14.08.16

De-peasantization and landscape conservation in Europe. XIV World Congress of Rural Sociology 2016 Ryerson University. Toronto, Canada, 10.-14.08.16

Stræte, Egil Petter, Laurens Klerkx, Gunn-Turid Kvam, Eystein Ystad, Renate B. Hårstad:

Achieving best-fit in Norway: Challenges for advisory services to offer relevant advice to various types of farmers. Paper presentert på IFSA-konferanse. Harper Adams University, England, 12.-15.07.16

Thanem, Alexander: The significance of unifying events in rural areas. 4th Nordic

Conference for Rural Research, Nordic Ruralities - Crisis and Resilience. Akureyri, Island, 22.-24.05.16

Thanem, Alexander og Brit Logstein:

Biosmart - Survey of the Norwegian Bioeconomy - some preliminary findings. NoRest-konferansen. København, Danmark, 25.-26.10.16

Vik, Jostein og Gunn-Turid Kvam: Trading growth through global value chains. A study of the governance of Norwegian whey protein concentrate (WPC) and permeate powder (PP) exports. Traders workshop, Voksenåsen, Oslo, 26.04.16

Vik, Jostein, Jahn Petter Johnsen og Signe Sønvisen:

From local systems to professional networks - the transformation of employment and recruitment mechanisms in the Norwegian fishing fleet. 4th Nordic Conference for Rural Research. Akureyri, Island, 22.-24.05.16

Vinge, Heidi: Urban development of farmland in order to save the climate? Discourses and intersecting interests in a land-use process in Trondheim. XIV World Congress of Rural Sociology. Toronto, Canada, 10-14.08.16

Von Münchhausen, Susanne, Anna Maria

Håring og Gunn-Turid Kvam: Managing growth in values-based food businesses and chains - Results of case study analysis. XIV World Congress of Rural Sociology. Toronto, Canada, 10.-14.08.16

FOREDRAG, FORMIDLING, MØTEINNLEDNINGER

Almås, Reidar: Husflid før, no og i framtida. Foredrag på 25-årsmarkering for Hølonda husflidslag. Jårheim, 16.02.16

Bygdeservice i dag og i framtida. Innlegg på landsamling i Bygdeservice Norge. Halden, 05.03.16

Hensiktsmessige verkemiddel for å utvikle eit allsidig distriktslandbruk med eit mangfald av gardsbruk. Landbrukspolitisk møte, Bø i Telemark, 11.03.16

Omstart: Verkemiddel for ein ny landbrukspolitikk. Landbrukspolitisk seminar. Landbruksdirektoratet Oslo, 17.03.16

Bygdekvinnelagets rolle i Bygda anno 2020: Korleis kan bygdekvinne gjera ein forskjell? Norges bygdekvinne lag si fylkesleiersamling. Oslo, 23.03.16

Omstart: Forslag til ein ny landbrukspolitikk. Innlegg på lanseringsmøte. Hølonda, 07.04.16

Omstart: Forslag til en ny landbrukspolitikk. Innlegg på seminaret «De grønne næringenes grønne skifte». Spire og Litteraturhuset i Trondheim. Trondheim folkebibliotek, 19.04.16

Fjellandbruket i det grønne skiftet. Kvifor vi treng ein Omstart? Innlegg ved årsmøte i Fjellandbruket. Skorovass flerbrukshus, 21.04.16

Omstart: Kvifor ein ny landbrukspolitikk. Mæhre landbruksskole, 22.04.16

Omstart - Forslag til ein ny landbrukspolitikk. Bok i parken. Vitenparken Ås, 26.04.16

Omstart,...Innleiing til landbrukspolitisk debatt. Sand i Suldal, 19.05.16

Framtida for norsk landbruk. Foredrag Voll, Rennebu, 24.06.16

Omstart: Forslag til ein ny landbrukspolitikk. Innlegg på seminar for Miljøpartiet de grønne (MDG) sin seniorgruppe. Trondheim, 01.09.16

Ombo - eit aktivt samfunn som er liv laga også dei neste 50 åra? Foredrag Ombo, 06.09.16

Lange liner i landbrukspolitikken - men kva no? Foredrag på seminaret «Vårt daglege brød» på De Heibergske Samlinger - Sogn folkemuseum, 09.09.16

Familielandbruk og eigarskifte i nyare tid. Innlegg på eigarskiftedagane til Norges Bondelag. Gardermoen, 12.12.16

Bærekraftig utvikling og levende bygder i et barnebarnerperspektiv. Inderøy seniorforum, 05.10.16

Omstart - Forslag til ein ny landbrukspolitikk. Innlegg for Byneset bondelag, 19.10.16

Fjellandbruket i det grønne skiftet: Kvifor vi treng ein Omstart? Innlegg på Fjellandbrukskonferansen, Oppdal, 26.10.16

Familielandbruk og eigarskifte i nyare tid. Innlegg på eigarskiftedagane til Norges Bondelag. Gardermoen, 12.12.16

Bjørkhaug, Hilde: Den trønderske bio-økonomiens rolle i det grønne skiftet. Interreg prosjektutviklingsmøte, Sverige, Åre, 02.05.16

Kvinner i styrene. Valgkomitéseminar, Norsk landbrukssamvirke, Oslo, 01.11.16

Bjørkhaug, Hilde, Heidi Vinge og Katrina Rønningen: Salamander, salat eller CO2-vennlige miljøhus? Kultur, verdier og etikk i forvaltningen av matjorda. Sosiologifestival 2016, Dokkhuset, Trondheim, 15.09.16

Bjørkhaug, Hilde og Siri Øyslebø Sørensen:

Excenteraften: Kvotering - virker det egentlig?. Excenteraften i Biblioteket, Studentersamfundet Trondheim, 01.11.16

Brobakk, Jostein: Landbruk som klimapolitikk. Bygdeforsknings landbrukspolitiske fagseminar, Landbruksdirektoratet, Oslo, 17.03.16

Landbrukets klimautfordringer. Trondheim bokkafe, 19.04.16

Assessment of institutional settings and evidence based policy recommendations. Innledning på Biosmart workshop, Hell, Stjørdal, 30.-31.05.16 (med Gerald Schwarz)

Flemsæter, Frode: Skikk og bruk i Marka. Jubileumsseminar. Marka og de grønne lungene - Plass til alle? Oslo & omland Friluftsråd, Oslo, 17.10.16

Ubebodde landbrukseiendommer - eiendommens sosiale relasjoner. Oppstartsseminar, Småbruksprosjekt, Sollia og Atndalen, 19.10.16

Skyttelbuss på Snøheimvegen: Effekter på villrein, ferdsel og lokalsamfunn etter fem års drift. Styringsgruppemøte, Hjerkin 21.12.16 (med Vegard Gundersen, Olav Strand, NINA)

Follo, Gro: Forebygging av ulykker i landbruket. Tiltaksforslag fra forskningsprosjektet «Ulykker i landbruket». Arbeidsmedisinsk avdeling, St. Olavs hospital, NTNU, Idéseminar om landbrukshelse. Jægtvolden, 01.06.16

On my own gender reflections & the paper «Gender in European forest ownership and management: reflections on women as «New forest owners»» COST Action FP1201 FACESMAP, FACESMAP's final conference. Wien, Østerrike, 08.09.16

Erfaringsbaserte betraktninger om å samle og analysere data. ISS NTNU, Masterkurs SOS3007. Trondheim, 19.09.16

Hvordan kan NLR bruke rapporten «Ikke en bonde å miste»? Norsk Landbruksrådgiving, Kursuka 2016. Gardermoen, 16.11.16

Forbord, Magnar: Hvordan få til overgangen til en "smart" bioøkonomi? Møte med Arbeiderpartiets programkomité. Norsk senter for bygdeforskning, 29.02.16

Hvordan få til overgangen til en "smart" bioøkonomi? Møte i Charlottenlund Rotary. Trondheim, 07.03.16

Actors and management. Biotour WP4. Start-up meeting, NMBU, Ås 15.09.16

Actors and management – how to work.

Biotour WP4. Research planning. NMBU, Ås, 16.09.16

Biotour WP2/WP4. Planleggingsmøte. Norsk senter for bygdeforskning, 21.09.16

Fredman, Peter og Magnar Forbord:

Biotour. Fra stedsbaserte naturressurser til verdifulle opplevelser: Reiselivet i den nye bioøkonomien. Vadsø-seminaret 2016. Varanger næringscenter. Vadsø Fjordhotell, 01.12.16

Frisvoll, Svein: Kommunereformen og øykommuner uten landfast forbindelse. Innledning på folkemøte om kommunesammenslåing, Solund, 16.03.16

Kommunereformen og øykommuner uten landfast forbindelse. Innledning på folkemøte om kommunesammenslåing, Kvitsøy, 24.05.16

Regional røre eller enhetlig region? Regionalisering i Trøndelag. Foredrag på samling ORKIDE-kommuner, nordmørskommuner og Sør-Trøndelag fylkeskommune. Arrangør: ORKIDE-regionråd. Sistranda, 03.06.16

Frisvoll, Svein, Maja Farstad, Rita M. Sivertsvik og Arild Gjertsen: Evaluering og utredning av ny modell for styring og ledelse i Værnesregionen. Presentasjon på regionrådsmøte i Værnesregionen. Frosta, 14.12.16

Haugen, Marit S. og Brit Logstein: Frivillighetens plass i distriktskommunenes eldreomsorg. Hva hemmer og hva fremmer samhandling og frivillighet. Fagmøte på Scandic Nidelven, Trondheim, 12.05.16

Haugen, Marit S.: Sosiale forhold, familieliv og likestilling i landbruket. Foredrag på møte i Oppland landbruksforum, Lillehammer, 17.02.16

Heggem, Reidun og Katrina Rønningen: Andregenerasjon rural turisme. Kontaktforum reiseliv. Bårdshaug, Orkdal, 20.01.16

Heggem, Reidun: Tradisjonell bonde og/eller landbruksgründer? Innlegg på Skjetlein Grønt Kompetansesenter, 28.04.16

Kvam, Gunn-Turid og Hilde Bjørkhaug: Vekst og merverdi i økologiske verdikjeder. Oikos seminar, Oslo, 02.03.16

Kvam, Gunn-Turid og Hilde Bjørkhaug: Hvordan kombinere vekst og merverdi i økologiske verdikjeder? Lansering av rapport om økologisk produksjon og forbruk. Landbruksdirektoratet, Oslo, 18.03.16

Kvam, Gunn-Turid: Om prosjektet Kompetent bonde og om casestudier. Prosjektforum for kompetent bonde, Tine Kalbakken, 08.09.16

Otte, Pia og Jostein Brobakk: Capture+ Faktaark om biokull. Biokullseminar, Landbruksdirektoratet, Oslo, 10.10.16

Rønningen, Katrina: Jordvern: En fallitterklæring og et forslag. Naturvernforbundet debattmøte. Trondheim, 03.05.16

Kampen om arealene. Innlegg under Arendalsuka 17.08.16

The Cultural Landscape - relevance for sustainable tourism, agricultural and rural development? The Norwegian / European agricultural policy context -and Iceland's challenge. Reykjavik, Island 16.09.16. Arr: Icelandic Farming Association

Noen erfaringer og refleksjoner rundt landbruks- og distriktsbasert reiseliv. Fagsamling næringsutvikling. Sør-Trøndelag, 27.-28.09.16

Rovdyr og beitebruk – noen samfunnsvitenskapelige perspektiver. Innlegg Naturvernforbundet Trøndelag debattmøte Trondheim, 06.12.16

Stræte, Egil Petter: Innspill til arbeid med plattform for forskningsbasert kunnskap om jordbruk. Hell, 25.01.16. Arr: Grønn forskning

Jordbruk og grønt skifte. 21.06.16. Arr.: Sør-Trøndelag fylkeskommune.

Hvordan kan bonden spilles god? Landbruksøkonomiseminar, 15.03.16. Hell. Arr. Fylkesmennene i Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag og NIBIO

Stræte, Egil Petter og Gunn-Turid Kvam: Om prosjektet Kompetent bonde: Kompetente bønder trenger kompetente rådgivere. Kursuka i Norsk Landbruksrådgiving, Gardermoen, 14.11.16

Vik, Jostein: Landbrukspolitiske veivalg. Innspill til arbeid med næringspolitisk program. Årsmøte i Hordaland bondelag. Bergen, 04.03.16

Landbrukets nye politiske økonomi. Innspill til en ny landbrukspolitikk. Landbrukspolitisk seminar – Forskning for politikk. Oslo, 17.03.16

Landbruket og den nye politiske økonomien. Hva er mulighetsrommet. Landbrukspolitisk møte. Mære landbruksskole, 22.04.16

Scenarier for norsk jordbruk. Referansegruppe i Agropro, Gardermoen, 08.06.16

Det grønne skifte. Hvilket av dem? Tre landbrukspolitiske scenarier. Røroskonferansen. Røros, 19.10.16

Villa, Mariann: Bygda – eit perspektiv frå forskinga. Diktardagar 2016, Lom, 02.-04.09.16

Vinge, Heidi: Byvekst og jordvern. Obligatorisk felttdag GEOG2001, Geografisk institutt, NTNU, 14.04.16

KRONIKKER OG DEBATTINLEGG

Almås, Reidar: Ny landbrukspolitikk. Nationen, 04.02.16

Ny start for landbruket. Vårt Land, 18.03.16

Myter og fakta – landbrukspolitikk. Dagbladet, 12.05.16

Har nedgangen i sysselsetjinga i landbruket stansa opp? Aftenposten, 28.06.16

Mattilsynet på betre tankar. Nationen, 23.12.16

Bjørkhaug, Hilde: Elite og bønder med felles sak. Nationen, 26.05.16

Når bønder blir kyllinger. Klassekampen, 27.05.16

Bjørkhaug, Hilde, Gunn-Turid Kvam og Alexander Thanem: Hvorfor ikke produsere økologisk? Nationen, 13.07.16

Brobakk, Jostein: Innstramminger i Canada. Nationen, Dagens gjest, 31.03.16

Flemsæter, Frode: Livvidde og smådriftsfordeler. Nationen, 23.06.16

Follo, Gro: En time viet gårdens ulykkesrisiko. Nationen, 27.12.16

Follo, Gro og Egil Petter Stræte: Mennesket i bioøkonomien. Nationen, 20.06.16

Forbord, Magnar: Verden og Bygde-Norge. Innlegg. Nationen 21.07.16

Frisvoll, Svein: Kroken på døra for avkroken? Dagens gjest, Nationen, 03.03.16

Haugen, Marit S.: Hurra for de frivillige. Nationen, 17.08.16

Heggem, Reidun: Den usynlige bonden. Buskap:, 19.09.16

Holdninger stenger odelsjentene ute. Nationen, 08.03.16

Kvam, Gunn-Turid og Hilde Bjørkhaug: Slik får vi solgt mer økologisk mat. Forskning.no, 10.02.16

Otte, Pia, og Jostein Brobakk: Biokull - landbrukets «klimagull»? Kronikk, Nationen, 08.10.16

Rønningen Katrina: Se til Norge, men skynda på. Dagens gjest, Nationen, 13.10.16

Rønningen, Katrina, Heidi Vinge og Hilde Bjørkhaug: Små grønne flekker eller godt vern av matjord. Forskning.no: nettavis med nyheter fra norsk og internasjonal forskning. 21.01.16

Stræte, Egil Petter: Kujur og tillit. Gjestekommentar, Nationen, 14.09.16

Vik, Jostein: Bonden som forsvant – fra modellene. Kronikk i Bondebladet 2.06.16 Danskifisering av landbruket. Dagens gjest i Nationen, 09.11.16

Vinge, Heidi: Av jord er den kommet - maten. Manifest tidsskrift, 14.09.16

UNDERVISNINGS-, VEILEDNINGS- OG SENSORARBEID

Almås, Reidar: Biveileder Brit Logstein og Heidi Vinge. PhD ved NTNU

Bjørkhaug, Hilde: Biveileder Bjørn Klimek, PhD UiO, Heidi Vinge, PhD NTNU, Kristine Lien Skog, NMBU. Ekstern sensor bachelor nivå og masteroppgaver ISS, NTNU og masteroppgave og PhD-seminar opponent NMBU

Brobakk, Jostein: Ekstern sensor, bachelor- og masternivå, Inst. for sosiologi og statsvit., NTNU

Farstad, Maja: biveileder, masteroppgave, Institutt for geografi, NTNU

Flemsæter, Frode: Emneansvarlig og foreleser, Geog3525, Geografisk institutt, NTNU

Sensor Master og Bachelor-oppgaver, Geografisk institutt, NTNU

Veileder, en masterstudent og to bachelorstudenter, Geografisk institutt, NTNU

Haugen, Marit S.: Emneansvarlig og foreleser på SOS 3604. Bygdesosiologi, NTNU, høsten 2016

Sensor, masteroppgave. ISS, NTNU

Kvam, Gunn-Turid: foreleser, veileder og sensor i faget TI04345, Management of Business Relationships and Networks ved IØT, NTNU

Stræte, Egil Petter: Forelesning på tema bærekraftig landbruk – landsby i Eksperter i team. NTNU, Trondheim. 11.01.16

Vik, Jostein: Emneansvarlig og foreleser (10 dobbeltforelesninger) i kurset Pol 3516, Den europeiske unions rurale og regionale

politiske økonomi, NTNU, høst 2016

Veiledning av masterstudenter, NTNU

UTVALGSARBEID, VERV

Almås, Reidar: Styremedlem Nasjonalparken Næringshage (Oppdal og Rennebu)

Medlem i Norges forskningsråds evalueringsutvalg for de 22 samfunns-forskningsinstituttene

Medlem av evalueringsutvalg for vurdering av professorkompetanse ved Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet

Bjørkhaug, Hilde: Styremedlem KUN, NINA og RC40 i den internasjonale sosiologiforeningen (IRSA), varamedlem til styre Bygdeforskning

Medlem av vitenskapelig komite XIV World Congress of Rural Sociology. Toronto, Canada, 10.-14.08.16

Medlem av redaksjonsrådet i Journal of Rural studies

Flemsæter, Frode: Varamedlem i styret til Geografisk institutt, NTNU

Frisvoll, Svein: Styremedlem Norsk geografisk selskap, avd. Trondheim

Haugen, Marit S.: Styremedlem, NTNU Samfunnsforskning (til juni 2016)

Medlem av nettverket «Nordic network for research on welfare in rural areas»

Kvam, Gunn-Turid: Medlem i styret for Bygdeforskning

Stræte, Egil Petter: Varamedlem til styret for Vitenparken Campus Ås

Vik, Jostein: Medlem i styret for Bygdeforskning

Medlem i Rådgivende utvalg for landbruksstatistikk, SSB

Medlem i vurderings-komiteen for graden PhD - Saxo-instituttet, Københavns universitet, 02.11.16

Villa, Mariann: Prosjektleder for nettverket «Demokrati, likeverd og lokalsamfunnet. Velferd og utdanning i ei global verd»

Medlem av nettverket «Nordic network for research on welfare in rural areas»

Medlem av redaksjonsrådet, Sociologia Ruralis

Medlem av vitenskapelig komite for 4th Nordic conference for Rural Research, Nordic Ruralities - Crisis and Resilience. Akureyri, Island, 22.-24.05.16

ARRANGERING AV KURS OG KONFERANSER

Bjørkhaug, Hilde: Medarrangør av konferansen NoRest: Nordic Research and Innovation Pathways towards a Circular Bio-economy. København, Danmark. 25.-26.10.16

Koordinator av arbeidsgruppe 20.5: Financialization, food-systems and rural economic change, XIV World Congress of Rural Sociology. Toronto, Canada, 10.-14.08.16

Brobakk, Jostein: Session chair: Changing agricultural and rural community trajectories: moving towards a sustainable bioeconomy, XIV World Congress of Rural Sociology. Toronto, Canada, 10.-14.08.16. Sesjon organisert sammen med Rob Burton, Maja Farstad og Magnar Forbord

Farstad, Maja og Marit S. Haugen: Arrangerte Working Group «Rural ageing» på 4th Nordic Conference for Rural Research, Nordic Ruralities - Crisis and Resilience. Akureyri, Island, 22-24.05.16

Follo, Gro og Egil Petter Stræte: Møtearrangør for forskermøte i Arena Skog. Arr. Bygdeforskning. 14.12.16

Frisvoll, Svein: The 5th International Workshop on Rural Mobilities and Flexibilities. Arr. Institutt for sosiologi og statsvitenskap, NTNU, Geografisk institutt, NTNU og Bygdeforskning. 02.- 04.03.16

Stræte, Egil Petter Stræte og Gunn-Turid Kvam: Arrangør og møteleder for Prosjektforum for kompetent bonde med tema: Rådgivning i jordbruket og bruk av IKT. Tine Kaldbakken, 08.09.16

Arrangør av studietur til Nederland 27.-29. september og innledere til seminar om rådgivning i jordbruket. Wageningen, Nederland, 28.09.16

Villa, Mariann og Agneta Knutas: Arrangerte Working Group «Local schools in rural contexts» på 4th Nordic conference for Rural Research, Nordic Ruralities - Crisis and Resilience. Akureyri, Island, 22-24.05.16

Haugen, Marit S. og Brit Logstein: Fagmøte for kommuner og frivillige, Scandic Nidelven, Trondheim, 12.05.16

Stræte, Egil Petter: Møte- og prosessleder seminar om grovfôr og teknologi. 26.01.16. Stjørdal. Arr. Landbruk21Trøndelag

ANNET

Almås, Reidar: Hva skjer i Nord-Norge 50 år etter at Ottar Brox ga ut «Hva skjer i Nord-Norge». Debattleder med Morten Strøksnes og Ottar Brox. Trondheim: Litteraturhuset 07.12.16

Frisvoll, Svein: Om kommunesammenslåing. Intervju Kulturnytt NRK P2, 17.04.16

Om kommunesammenslåing. Intervju Kulturnytt, NRK P2, 18.04.16

Om kommunesammenslåing. Debatt, NRK Ytring, NRK P2. 22.05.16

Om SSB's befolkningsfremskivninger. Intervju. Her og Nå, P1. 21.06.16

Om distriktsutvikling og sentralisering. Her og Nå, P1, 30.11.16

Om distriktsutvikling og sentralisering. Dagsrevyen. NRK1, 30.11.16

Om distriktsutvikling og sentralisering. Distriktsnyheter Nordland. NRK Nord-Norge, 30.11.16

Frisvoll, Svein og Katrina Rønningen: Ved veis ende. Intervju i nrk.no, 12.11.16

Rønningen, Katrina: Resten av Sverige. Fjernsynsdokumentar Sveriges television. Intervju. 26.09.16

REFEREE-ARBEID

Flemsæter, Frode: Fagfellearbeid for Landscape Research, Journal of Rural Studies, Scandinavian Journal of Tourism and Hospitality Research

Frisvoll, Svein: Fagfellearbeid for Annals of Tourism Research, Norsk geografisk tidsskrift, Journal of Rural Studies og Lokalsamfunn (Haugen & Villa (red), 2016)

Kvam, Gunn-Turid: Fagfellearbeid for tidsskriftet European Planning Studies

Otte, Pia: Fagfellearbeid for Energy Research & Social Science

Stræte, Egil Petter: Fagfellearbeid for International Review of Social Research, Journal of Entrepreneurship, Management and Innovation, Outlook on Agriculture, Irish Journal of Agricultural and Food Research

Annie McKee (til høyre) sammen med Heidi Vinge på landbrukspolitikk-møte i Jårheim. Foto: John Lerli, Trønderbladet

SKOTSK FORSKER PÅ FELTARBEID I TRØNDELAG

Forsker Annie McKee fra The James Hutton Institute i Skottland hadde våren 2016 et lengre gjesteopphold ved Bygdeforskning. Målet med oppholdet var å studere eiendomsforholdene i det norske landbruket, for å kunne ta med erfaringer herfra inn i den pågående diskusjonen om jordreformer i skotsk landbruk. For å få fatt i erfaringene til de som sitter nærmest utfordringene, ble det gjennomført kvalitative intervjuer i ulike produksjonsformer og gårdstyper i samarbeid med forskere fra Bygdeforskning.

Professor Lene Lange fra DTU snakket om mulighetene i den nordiske bioøkonomien. Foto: SusValueWaste/NIFU

NOREST-KONFERANSEN – FORENTE KREFTER FOR ØKT KUNNSKAP

Ekspertene fra ulike forskningsdisipliner, frivillige organisasjoner og næringsliv samlet seg på NoRest-konferansen som ble avholdt i slutten av oktober 2016 i København. De tre Bionær-prosjektene Biosmart, SusValueWaste og CYCLE forente krefter og trakk 100 deltakere til konferansen. Her bød de på to dager med variert program, interessante hovedinnledere og presentasjoner av nye forskningsresultater. Målet var å dele informasjon og stimulere til innovasjon og samarbeid innenfor den nordiske bioøkonomien.

PROSJEKTER I 2016

(For fylldigere beskrivelser – se www.bygdeforskning.no)

BIOSMART: HVORDAN FREMME OVERGANGEN TIL EN «SMART» BIOØKONOMI

En stor samfunnsmessig overgang har begynt for å få Norge over fra et samfunn basert på ikke-fornybare ressurser til å bli mer bærekraftig. Regjeringens strategi for å utvikle en bioøkonomi innebærer å bruke bioteknologi til å omdanne lokal biomasse og produsere råvarer, energi og mat for framtidens bærekraftige samfunn. Utviklingen av en «smart» bioøkonomi krever felles utvikling på tvers av og mellom biosektorene (skogbruk, jordbruk, fiskeri) for å maksimere gjenvinning, minimere kostnader og optimere verdiskapning. Prosjektet skal fremme en slik overgang ved å gjennomføre en større framsynsøvelse på interessenter i bioøkonomien og utforske virkningen av scenarier for endring. Dette tverrfaglige prosjektet er bevilget 40 millioner kroner. De viktigste samarbeidspartnere er NIBIO, NTNU, NORUT og SINTEF. Bygdeforskning er prosjektleder.
Oppdragsgiver: Norges forskningsråd
Prosjektleder: Rob Burton

NYE VEIER MOT ET LAVKARBON-SAMFUNN. VERDIKJEDEN FOR KJØTT OG MEIERIPRODUKTER SOM INTERESSEFELLESSKAP (NEWPATH)

Hva forhindrer omleggingen til et mindre karbonintensivt samfunn? I dette prosjektet studerer vi lock-ins (sosial og kulturell fastlåsing) og stivhengighet i verdikjeden for kjøtt og meieriprodukter. Dette er en viktig verdikjede for landbruket og samfunnet for øvrig, grunnet sin betydning for levende og bærekraftige bygder, økt etterspørsel etter kjøtt og kravet om kutt i klimagassutslipp fra produksjonen. NEWPATH ser nærmere på hvordan stivhengighet bidrar til å begrense endringer som kan muligjøre produksjon med et lavere karbonavtrykk.
Oppdragsgiver: Norges forskningsråd
Prosjektleder: Maja Farstad

BÆREKRAFTIGE BIOKULLSYSTEMER FOR ET NULLUTSLIPPSAMFUNN (CAPTURE+)

Produksjon og bruk av biokull i landbruket er et effektivt, men lite benyttet klimatiltak. Det har svært stort

potensiale, men mangler utbredelse og en verdikjede som sikrer effektivitet og god måloppnåelse. Hovedformålet med Capture+ er å utvikle et bærekraftig system for å forbedre produksjonsprosessen og beskrive mulige verdikjeder for produksjon og distribusjon av biokull. Dette skal skje gjennom tverrfaglig forskning og utvikling av en demonstrator. Et sentralt forsknings-spørsmål er hvilke teknologier, strategier og tiltak som kan føre til at bønder og andre tar i bruk biokull, slik at dette havner i jorda i stedet for å brennes som ordinært kull. Sintef Teknologi og Samfunn er prosjektleder.
Oppdragsgiver: Norges forskningsråd (Idelab)

Kontaktpersoner: Pia Otte, Jostein Brobakk

COST-ACTION FORNYBAR ENERGI OG LANDSKAP

Cost-action Renewable energy and landscape quality (RELY) er et stort interdisiplinært europeisk samarbeid for å undersøke sammenhenger mellom fornybar energi og landskap, befolkningens muligheter for deltakelse og medvirkning, og aksept av fornybar energi. Arbeidet skal bedre det vitenskapelige grunnlaget for beslutningstaking og utvikle retningslinjer for publikums deltakelse i planleggingen av fornybare energisystemer.
Oppdragsgiver: EU - COST
Kontaktpersoner: Katrina Rønningen, Pia Otte

KOMBINASJON AV SOL - OG MEMBRANTEKNIKK FOR TØRKNING OG KONSERVERING AV FRUKT I UTVIKLINGSLAND (SOLTØRK)

Den overordnede målsetningen i SOLTØRK er å utvikle en sosioteknisk løsning som forbedrer tilgang til mat i Mosambik. Løsningen består av å tilpasse og kombinere solfangerteknikk med nyutviklede membranposer. Teknikken muliggjør at frukten kan tørkes og bevares i lengre tid. Prosjektgruppen består av et tverrfaglig team innenfor solenergi-, matteknologi og samfunnsvitenskap fra Bygdeforskning, Lunds universitet i Sverige (prosjektleder) og Eduardo Mondlane universitet i Mosambik.
Oppdragsgiver: Forskningsrådet

Formas (Sverige)
Kontaktperson: Pia Otte

MULTIETNISK BYGDESAMFUNN: EKSKLUSJON ELLER INKLUDERING AV INNVANDRERE?

Dette er en studie av internasjonal migrasjon til bygdekommuner, og hvilken betydning denne har for lokal utvikling, eksempelvis bolig- og arbeidsmarkedet og sivilsamfunnet. Prosjektet vil se spesielt på hvilke prosesser for inkludering og ekskludering som finner sted, og hvilken betydning migrasjon har for politikktutvikling på ulike velferdsarenaer. NIBR er prosjektleder.
Oppdragsgiver: Norges forskningsråd
Kontaktperson: Mariann Villa

ØYKOMMUNE ETTER KOMMUNE-REFORMEN. «UFRIVILLIG SMÅKOMMUNE», MEN ROBUST?

Utredningen undersøker hva som bør være på plass for at intensjonene bak kommunereformen om «robuste kommuner» også gjelder øykommuner, som etter kommunereformen er såkalt «ufrivillig små kommuner».
Oppdragsgiver: Kvitsøy kommune
Prosjektleder: Svein Frisvoll

EVALUERING AV STYRING OG LEDELSE I VÆRNESREGIONEN

Værnesregionen er et omfattende interkommunalt samarbeid mellom kommunene Frosta, Malvik, Meråker, Selbu, Stjørdal og Tydal. Samarbeidet er komplekst hva gjelder samarbeidsområder (myndighetsutøvende tjenester og administrative innkjøp/tjenester), type kommuner (sentrale vekstkommuner og distriktskommuner med folketallsnedgang) og antall samarbeidsorgan i det interkommunale samarbeidet. Samarbeidet er organisert som vertskommunesamarbeid og tar form som både administrativt samarbeid og vertskommunesamarbeid med felles folkevalgt nemnd. Prosjektet evaluerer det overordnede styrings- og ledelsesperspektivet, og vurderer om dagens ordning bør videreføres eller om man bør skifte til ny modell for politisk og administrativ styring.
Oppdragsgiver: Værnesregionen
Prosjektleder: Svein Frisvoll

FRIVILLIGHETENS Plass i Distriktskommunenes Eldre omsorg. Hva hemmer og hva fremmer samhandling?

Målet er å frembringe kunnskap om distriktskommuners samarbeid med frivillige innen eldreomsorg. Prosjektet vil i samarbeid med seks midtnorske distriktskommuner framskaffe kunnskap om erfaringene kommunene og de frivillige har med samarbeid innen eldreomsorg, hva fremmer og hva hemmer samarbeid og hvilket potensial kan ligge i bedre samhandling.

Oppdragsgiver: Regionalt forskningsfond (RFF) Midt-Norge

Prosjektleder: Marit S. Haugen

RURALE LOKALSAMFUNN: MELLOM LIVSKRAFT OG UTARMING (RURSAM)

Dette prosjektet er en del av Bygdeforsknings strategiske instituttsatsing (SIS). Prosjektet skal bidra til arbeidet med å styrke rurale lokalsamfunn ved å frembringe kunnskap om hvordan lokale så vel som nasjonale ressurser kan eller bør disponeres for å få best mulig utvikling på mindre steder. Som grunnlagsdata har Bygdeforskning blant annet utviklet sin egen survey, Lokalsamfunnsundersøkelsen (LSU), som er en nasjonal representativ survey med spørsmål om sosiokulturelle forhold i lokalsamfunn i bygd og by. Første runde ble gjennomført i 2011, og undersøkelsen gjentas hvert andre eller tredje år.

Prosjektleder: Maja Farstad

DEMOKRATI, LIKEVERD OG LOKALSAMFUNNET. VELFERD OG UTDANNING I EI GLOBAL VERD

Dette er et nettverkssamarbeid som har som mål å studere utviklingstrender i lokalsamfunn med spesielt fokus på velferd, demokrati og likeverd. Dette er særlig aktualisert gjennom strukturendringer og internasjonale utviklingstrender, slik det blant annet kommer til uttrykk i forholdet mellom skole og lokalsamfunn. Partnere er Program for lærerutdanning/NTNU, Nordlandsforskning og Universitetet i Nordland.

Oppdragsgiver: Norges forskningsråd

Prosjektleder: Mariann Villa

DEMENSOMSORG PÅ GÅRD

Prosjektet har til hensikt å utforske kvaliteten ved dagaktivitetstilbud på gård for personer med demens. Det vil si å utforske hva slags betydning dagtilbud på gård har for personer med

demens og deres pårørende sin helse og livskvalitet, og hvilke sider ved et gårdsbruk og gårdsaktiviteter som er viktig for tilbudet. En viktig del av prosjektet vil også omhandle bønders rolle som tilbyder av slike tjenester, samt kommunenes rolle som bestiller og kjøper. Hva er det som motiverer bønder til å starte med demensomsorg på gård, hvilke vurderinger blir gjort i kommunene når det gjelder å kjøpe denne typen dagaktivitetstilbud, og hva kjennetegner gode samhandlingsmodeller mellom disse aktører?

Prosjektleder: er NMBU, Institutt for folkehelsevitenskap

Oppdragsgiver: Norges forskningsråd
Kontaktperson: Brit Logstein

OVERVEKT BLANT BYGDEBARN - ÅRSAKER OG FOREBYGGING

Verden står overfor en fedmeepidemi, og problemet er størst i rurale områder. Flere studier indikerer at ruralt bosted utgjør en risikofaktor for overvekt i seg selv, også når man kontrollerer for sentrale sosioøkonomiske variabler. På bakgrunn av mangelen på kunnskap om hva som er årsaken til at det er mer overvekt blant barn på bygda, skal dette kvalifiseringsprosjektet identifisere sentrale problemstillinger som midtnorske distriktskommuner står ovenfor i forhold til å kunne opprettholde et velfungerende apparat som virker forebyggende, i tillegg til å fange opp og sette i verk tiltak. Partnere i prosjektet er Sør-Trøndelag fylkeskommune og St. Olavs hospital v. Regionalt senter for fedmeforskning og innovasjon.

Oppdragsgiver: Regionalt forskningsfond Midt-Norge

Prosjektleder: Reidun Heggem

FÔRPRODUKSJON OG LANDBRUKSPOLITIKK

Prosjektet er et debatt- og utredningsprosjekt. Hensikten er å bidra til en kunnskapsbasert debatt om virkemidler i landbrukspolitikken generelt, og den regionale arbeidsdelingen spesielt. Dette skal oppnås gjennom i) å diskutere sammenhenger mellom strukturelle endringer i husdyrproduksjonen og endret arealbruk og fôrproduksjon, ii) drøfte hvordan virkemiddelbruk påvirker arealbruk, samlet fôrproduksjon og storfekjøttproduksjon, og iii) drøfte hvordan ulike modeller for arbeidsdeling kan bidra til stabilisering av arealbruken og økt storfekjøttproduksjon.

Oppdragsgiver: Nortura SA og Tine SA
Prosjektleder: Jostein Vik

RECRUIT - OM SAMMENHENGER MELLOM REKRUTTERING OG VERDISKAPING I FISKEFLÅTEN

Prosjektet studerer rekruttering til fiskeflåten og setter søkelys på rekrutteringens betydning for verdiskaping i norske kystsamfunn. Forskningsprosjektet skal kartlegge hvordan internasjonalisering av arbeidsmarked, konkurranse fra andre næringer, strukturpolitikk og bruk av utenlandsk arbeidskraft har påvirket rekrutteringen til fiskeflåten. Data-grunnlag i prosjektet er dels en spørreundersøkelse via telefon blant 1000 til 1500 fiskere, både mannskap og båteiere, og dels kvalitative dybdeintervjuer med fiskere fra ulike steder i landet. To case-kommuner vil også bli valgt ut for en mer inngående dybdestudie av rekruttering. Prosjektet ledes fra Norges fiskerihøgskole ved Universitet i Tromsø, Norges arktiske universitet og gjennomføres i samarbeid med Bygdeforskning og SINTEF Fiskeri og havbruk.

Oppdragsgiver: Norges forskningsråd

Kontaktperson: Jostein Vik

SMALL FARMS, SMALL FOOD BUSINESSES AND SUSTAINABLE FOOD SECURITY (SALSA)

Målet med SALSA er å synliggjøre hvilket bidrag et småskala landbrukssystem har i den totale matsikkerhetssituasjonen. Ved å få fram små bruk og bedrifters bidrag, variasjon, samarbeid, potensial og utfordringer, skal prosjektet gi en bedre forståelse av småbønders rolle i relasjon til mat- og ernæringsikkerhet. Prosjektet har valgt ut 30 referanse-regioner i Europa og Afrika innenfor ulike matsystemer, hvor også det norske småskala landbrukssystemet er representert.

Oppdragsgiver: EU Horisont 2020

Kontaktpersoner: Hilde Bjørkhaug, Alexander Thanem

PEER-TO-PEER LEARNING: ACCESSING INNOVATION THROUGH DEMONSTRATION (PLAID)

Prosjektet skal identifisere, sammenstille og gjøre tilgjengelig for offentligheten tema, lokalisering, best practice, og innovative tilnærminger til gårdsdemonstrasjoner på aktive (kommersielle) landbrukseiendommer innen EU-28, Norge og Sveits. PLAID skal sikre tilgang til demonstrasjonsaktiviteter gjennom å utvikle en søkbar georeferanse-basert katalog og kart som dekker alle de 30 landene. Det

skal utvikles virtuelle» (on-line) opplegg for demonstrasjon for bønder, og vurdere forvaltning, finansiering, temavalg, tilgang (særlig mht kjønn), formidlingsteknikker og effekt.

Prosjektleder: James Hutton Institute, Storbritannia.

Oppdragsgiver: EU, Horisont 2020

Kontaktperson: Rob Burton

AGRONOMI FOR ØKT MATPRODUKSJON I NORGE: MULIGHETER OG BEGRENSNINGER (AGROPRO)

Dette er et stort tverrfaglig samarbeidsprosjekt som skal komme opp med kunnskap om hvordan man kan oppnå økt bærekraftig matproduksjon i Norge. Hovedvekten i prosjektet ligger på agronomiske utfordringer. Bygdeforsknings del av prosjektet dreier seg om hvordan sosiale, kulturelle og organisatoriske forhold knyttet til gården og gårdbrukerfamilien, samt de legale og strukturelle rammebetingelsene, henger sammen med agronomiske praksiser og mulighetene for økt matproduksjon.

Oppdragsgiver: Norges forskningsråd

Kontaktperson: Jostein Vik

KULTUR, VERDIER, ETIKK OG POLITIKK NÅR MATJORD FORVALTES (FORFOOD)

Matjord er en viktig og begrenset ressurs - den trengs til å produsere mat til en stadig økende befolkning. Jordressursene konkurrerer med andre interesser - som boligbygging, infrastruktur, gruvedrift, energi, karbonnøytralisering og naturvern. Nedbygging av matjord har konsekvenser for både nasjonal og internasjonal matsikkerhet. Utfordringene er komplekse, og må forhandles i en kontekst av klimaendringer og økt markedsspekulasjon med jordbruksland. Formålet med prosjektet er å undersøke hvordan kultur, verdier, etikk, argumentasjon og begrunnelser påvirker og har påvirket forvaltningen av matjord i fortid, nåtid og framtid. Prosjektet er et samarbeid med NTNU og universiteter i USA, Canada og Australia. Bygdeforskning er prosjektleder.

Oppdragsgiver: Norges forskningsråd (SAMKUL)

Kontaktpersoner: Hilde Bjørkhaug (prosjektleder), Heidi Vinge

SAMFUNN, AREAL OG STED: PRODUKSJON OG INNOVASJON I LANDBRUKSBASERTE VERDIKJEDER (AGRISPACE)

Å øke norsk matproduksjon i takt med

en forventet befolkningsøkning er både et samfunnsmessig og politisk mål. Innovasjon og integrasjon innenfor alle sektorer av bioøkonomien, og i alle regioner i Norge, er nødvendig for å nå dette målet. Det overordnede målet i prosjektet er å fremskaffe kunnskap om utfordringer og muligheter for bærekraftig vekst i produksjon og innovasjon i landbaserte verdikjeder i ulike regioner av Norge. Gjennom tverrfaglig forskning og innovative og ambisiøse metoder for stedlig analyse vil prosjektet utforske fire gjensidig avhengige tematiske områder: Arealene, produksjonstypene, verdikjedene og virkemidlene, inkludert en diskusjon av ulike utviklingsbaner eller scenarier for norsk landbruk.

Oppdragsgiver: Norges forskningsråd (BIONÆR)

Prosjektleder: Hilde Bjørkhaug

BÆREKRAFTIG VEKST I ØKOLOGISKE VERDIKJEDER (HEALTHYGROWTH)

Markedet for økologisk mat varierer mellom europeiske land, men felles for alle er utfordringer med vekst i lokale markeder - å bevege seg fra nisje til volum - og på den andre siden problemer for mottageren - de store kjedene - med å sikre og fremme økologiske verdier i sine salg. Målsettingen med prosjektet er å bygge kunnskap som kan være til nytte for utvikling av nye økologiske verdikjeder og nye muligheter for økologiske produsenter. Deltagere fra forskningsmiljø i ti europeiske land deltar i prosjektet. Prosjektet ledes av Egon Noe, Institut for Agroøkologi - Jordbrugsproduktion og Bæredygtighed, Aarhus Universitet.

Oppdragsgiver: CORE organic II

Kontaktpersoner: Hilde Bjørkhaug, Gunn Turid Kvam

TRADERS IN THE FOOD VALUE CHAIN

Prosjektet analyserer organisering langs verdikjedene i internasjonal matvarehandel, med fokus på norsk sjømateksport og import og eksport av landbruksvarer. Mens internasjonal handelsteori antar at handel flyter fritt mellom land hvis den ikke er begrenset av toll og kvoter, spør vi i dette prosjektet hvordan handelen egentlig er organisert for ulike bedrifter i matvaremarkedene. «Traders» er et tverrfaglige forskningsprosjektet i samarbeid mellom NUPI (prosjektleder), SNF og Bygdeforskning, med internasjonale partnere i USA, Storbritannia og

India. Bygdeforskning tar spesielt for seg norsk eksport av utvalgte produkter fra landbruket.

Oppdragsgiver: Norges forskningsråd
Kontaktperson: Jostein Vik

LANDBRUK21TRØNDELAG (L21T)

Regionalt innovasjonsprogram med nasjonal relevans for landbruket. Hovedformålet er å fremme synergien mellom grønn-blå sektor, dyrke frukt-bare framtidnæringer og øke samarbeid på tvers av hele verdikjeden. L21T har 4 strategiske innsatsområder; økt produksjon, økt verdiskaping, industriell biomasseforedling, landbruksklima og klima. Grønn Forskning (GF) prosjekt er lagt under L21T med hovedmål å løfte ideer fra næringa til FoU.

Les mer på www.landbruk21.no.

Oppdragsgiver: Prosjektstyre L21T med finansiering fra en rekke offentlige og private kilder.

Prosjektleder L21T (fra aug.2016): Maria Luces

KOMPETENT BONDE

Målet med prosjektet er å forbedre bøndenes kompetanse gjennom bedre metoder og mer effektiv samhandling mellom bonde, veileder og forsker. Aktivitetene i prosjektet består av analyser av jordbrukets kunnskaps- og innovasjonssystem, dybdestudier av veiledningseksempler, samt en betydelig aksjonsrettet del der pilotprosjekter som er eid av næringsutøverne, prøver ut nye arbeidsmetoder i praksis i samarbeid med forskerne. Samarbeidspartnere: NIBIO, Universitetet i Oslo, Trøndelag Forskning og Utvikling, Praxes AS, TINE, Nortura, Norsk landbruksrådgiving, Felleskjøpet Agri og Midtnorsk samarbeidsråd for landbruket (Grønn forskning), Agriscope i Sveits, Wageningen UR i Nederland
Oppdragsgiver: Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri, TINE, Nortura, Norsk landbruksrådgiving, Felleskjøpet Agri, Midtnorsk samarbeidsråd for landbruket (Grønn forskning), Fylkesmennene i Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag.
Prosjektleder: Egil Petter Stræte

LANDBRUK OG BØNDER I ENDRING - MELLOM ØKONOMI, POLITISKE SKIFT OG GRØNNE TRENDER

Denne strategiske instituttsatsingen (SIS), skal bidra til at Bygdeforskning har oppdatert kunnskap, analyser og ideer om og for norsk landbruk fra perspektiv som per i dag ikke dekkes

inn av primærnæringsprogrammet i Forskningsrådet (BIONÆR). Den skal bidra til at Bygdeforskning beholder og videreutvikler kompetanse om norsk landbruk og norske bønder forstått gjennom ruralstudienes teoretiske perspektiv og empiri om norske bønders vurderinger og holdninger på individnivå. En viktig komponent i dette prosjektet er Trendundersøkelsen som er en spørreundersøkelse blant norske gårdbrukere som gjennomføres av Bygdeforskning. Undersøkelsen har vært gjentatt hvert annet år siden 2002.

Prosjektleder: Jostein Vik/
Reidun Heggem

NYE STRATEGIER FOR AVL, FÔRING, HYGIENE, HELSE OG DRIFTSLEDELSE I AUTOMATISKE MELKINGSSYSTEMER (AMS)

I dette prosjektet studeres nye strategier for bruk og utnytting av melkerobot. Det skal kombinere data fra Husdyrkontrollen med informasjon fra melkeroboter og sensorer. Målet er å utvikle bedre fôring og systemer for overvåking av energibalanse, helse og reproduksjon, samt for å avle frem dyr som er bedre tilpasset fremtidens fjøssystemer. Videre tar prosjektet sikte på å kartlegge utfordringer ved bruk av melkerobot knyttet til bøndenes helse, miljø og sikkerhet, gårdens økonomi og andre driftsforhold av betydning for tilpasning til et mer teknologidrevet husdyrhold. Prosjektet ledes av NMBU med en rekke partnere, inklusive Bygdeforskning. **Oppdragsgiver:** Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri, Tine og Geno **Kontaktperson:** Egil Petter Stræte

REALISERING AV MÅL FOR DYREVELFERD I DEN NORSKE MATSEKTOREN (ANIWEL)

Prosjektet skal produsere kunnskap om hvordan matprodusenters oppfyllelse av dyrevernavens formål kan oppnås. Dyrevernavens formål er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyrene, og loven etablerer én målsetting for dyrenes velferd og én målsetting for menneskers holdninger til dyrene. Lovgivningen er innrettet mot å fremme dyrevelferd gjennom regulering av menneskers atferd. Prosjektet kombinerer kunnskap om utfordringene knyttet til implementering av dyrevelferdshensyn – sosialt, politisk, administrativt og økonomisk – med kunnskap om offentlig forvaltning,

regelverk og hensiktsmessigheten ved bruk av ulike offentlig virkemidler. Prosjektet er et samarbeid med NIBIO (prosjektansvarlig), NIBR, Høgskolen i Buskerud og Vestfold, Sveriges lantbruksuniversitet og Animalia. **Oppdragsgiver:** Norges forskningsråd **Kontaktperson:** Gro Follo

SAU I DRIFT

Sau i drift er et samarbeidsprosjekt der NIBIO (prosjektleder), UMB, Bygdeforskning m.fl. deltar. Hovedmålet for prosjektet er å bedre forstå de biologiske og sosioøkonomiske mulighetene og begrensningene saueholdet står overfor. Bygdeforsknings bidrag i prosjektet er å gjennomføre analyser av hvordan økonomiske, sosiale, institusjonelle og naturgitte forhold påvirker sauebønders produksjonstilpasninger og valg, samt å bidra i analyser av egnede virkemidler for økt utmarksbeiting for sau. **Oppdragsgiver:** Norges forskningsråd **Kontaktperson:** Jostein Vik

FRA STEDSBASERTE NATURRESSURSER TIL VERDIFULLE OPPLEVELSER: TURISME I DEN NYE BIOØKONOMIEN (BIOTOUR)

Prosjektet skal analysere nøkkelbetingelser for framtidig utvikling av naturbasert turisme i Norge som grunnlag for næringsutvikling, robuste lokalsamfunn og bærekraftig ressursbruk. Prosjektet skal gi ny kunnskap om: (i) Naturbasert turisme i den norske bioøkonomien (ii) Ressurs- og produktanalyser (iii) Markedsanalyser (iv) Aktører og forvaltning i turismen og (v) Innovative turismeløsninger. I prosjektet skal det gjøres empiriske case-undersøkelser av fire betydningsfulle former for naturbasert turisme: opplevelser, vill natur, turruter og arrangementer. BIOTOUR er et samarbeid mellom fem norske forskningsinstitusjoner og fire internasjonale universitetspartnere. For å styrke relevans og næringsinvolvering i forskningen er BIOTOUR planlagt i samarbeid med sentrale organisasjoner innen den naturbaserte turismesektoren i Norge. NMBU er prosjektansvarlig. **Oppdragsgiver:** Norges forskningsråd (BIONÆR) **Kontaktperson:** Magnar Forbord

ANNENGENERASJONS DISTRIKTSBASERT REISELIV

Dette samarbeidsprosjektet mellom

Vestlandsforskning (prosjektleder) og Bygdeforskning undersøker utviklingen i det distriktsbaserte reiselivet – fra den typiske hotellturismen på Vestlandet til mer gårds- og bygdebaserte bedrifter. I hvilken grad kan vi snakke om endringer til et «annengenerasjons reiseliv» i form av modernisering rundt driftsopplegg, markedsføring, bruk av IKT og også i forhold til generasjonsbytte? Hvordan kan eventuelt «annengenerasjons» reiseliv innebære mer bærekraftige driftsopplegg – økonomisk, sosiokulturelt og miljømessig?

Oppdragsgiver: Norges forskningsråd, Fylkesmannen og Fylkeskommunen i Sør-Trøndelag og Sogn og Fjordane **Kontaktperson:** Katrina Rønningen

ENDRINGER I EIERSKAPET AV SKOG I EUROPA: BETYDNING FOR FORVALTNING OG POLITIKK (FACESMAP)

FACESMAP er en COST-Action, et europeisk forskersamarbeid med forskere fra 24 land. Bakgrunnen er at skogeierskap endrer seg Europa rundt. Det gir utfordringer med hensyn til gjennomføring av skogrelatert politikk inkludert bevaring av biologisk mangfold, tilførsel av tømmer og fornybare energiresurser, motvirkning av klimaendringer og rekreasjon. Forskergruppen skal blant annet gi anbefalinger for skogrelatert politikk, faktisk skogforvaltning, utdanning og fremtidig forskning.

Oppdragsgiver: EU
Deltakere v. Bygdeforskning: Gro Follo, Jostein Vik

TRANSFORMASJON AV SKOG PÅ GJENGRODD LANDBRUKSAREAL FOR BIOLOGISK MANGFOLD, ØKOSYSTEMTJENESTER OG GRØNNE LØSNINGER (TRANSFOREST)

Edelløvsskog har per i dag en marginal plass i det norske produksjonsskogbruket, men er svært artsrik og viktig for det biologiske mangfoldet. Gjengroing av kulturlandskapet er en trussel mot biomangfoldet, og gjengrodde områder har også ofte liten verdi for grunneieren. Samtidig er skog en kilde til fornybar energi, og fornuftig forvaltning av tresatte arealer kan være et viktig klimatiltak. I TransForest tester vi et nytt, alternativt bruksområde for gjengrodde kulturlandskap som kan bidra til å fremme flere ulike interesser og

dermed øke verdien av slike områder i framtiden. Et tverrvitenskapelig team skal undersøke og analysere forhold rundt økologi, skjøtsel, økonomi, holdninger, praktiske forhold hos brukere/eiere, politikkutforming, virkemidler. Prosjektet skal utvikle anbefalinger for hvordan utnytte potensialet i slike gjengroingsareal for økosystemtjenester, som mulig klimatilstand og lokal betydning for rekreasjon og opplevelser.

Prosjektleder er NINA, Oslo.

Oppdragsgiver: Norges forskningsråd (MILJØFORSK)

Kontaktpersoner: Katrina Rønningen, Gro Follo

OVERVÅKING OG FØLGEFORSKNING PÅ HJERKINNPLATÅET

Som en oppfølging av det avsluttede prosjektet «Villrein, ferdsel og tekniske inngrep i Dovre-Rondane regionen», ble det i 2014 etablert et overvåknings- og følgeforskningsprosjekt i samarbeid mellom Bygdeforskning, NINA (prosjektleder) og Norsk villreinsenter. Dette prosjektet ser nærmere på blant annet forholdet mellom forskning og forvaltning og kunnskapsimplementering.

Oppdragsgiver: Miljøverndepartementet

Kontaktperson: Frode Flemsæter

ADAPTIV FORVALTNING (ADMAN)

Dette er et samarbeidsprosjekt mellom Bygdeforskning og NINA (prosjektleder), der også NTNU ved Institutt for byforming og planlegging deltar.

Prosjektet ser på muligheter og begrensninger i forhold til bruk av adaptiv forvaltning som prinsipp i forvaltningen av sosio-økologiske systemer. Villrein og villreinfjellene vil bli brukt som eksempel i prosjektet.

Oppdragsgiver: Norges forskningsråd

Kontaktperson: Frode Flemsæter

INNOVASJON I AREALFORVALTNINGEN

Formålet med prosjektet er å prøve ut nye arbeidsformer i arealforvaltning, gjennom å bringe sammen arbeidsformer fra ulike deler av offentlig sektor. Nye arbeidsformer for mer effektiv forvaltning av landbruksarealer kan bidra til en bedre og mer bærekraftig ressursutnyttelse, og en mer rasjonell og lønnsom drift i landbruket. I tillegg vil en bedre utnyttelse av bygdas samlede arealressurser ha positive effekter for skjøtsel og vedlikehold av kulturlandskap. Prosjektet studerer bl.a.

hvordan rollen som jordeier i bygdesamfunn preget av ubalanse mellom driftsstruktur og eiendomsstruktur oppleves og erfares, og hvilke barrierer (av juridisk, organisatorisk, sosial og emosjonell art) som eksisterer i forhold til en rasjonell og optimal utnyttelse av eksisterende arealressurser. Nordlandsforskning og Vestvågøy kommune leder prosjektet.

Oppdragsgiver: Regionalt forskningsfond, Nord-Norge

Kontaktperson: Frode Flemsæter

HERITAGE ROUTES - NÅR GAMLE FERDSLSVEGER GJENNOM LANDSKAPET BLIR GJORT TIL EN VARE

Prosjektet skal fremskaffe kunnskap om hvordan kulturminner og kulturmiljøer kan være kilder til verdiskapning. Vi studerer to gamle ferdselsruter gjennom landskapet; Telemarkskanalen og Pilgrimsleden. Hensikten med forskningen er å lære hvordan kulturminner kan brukes som kilde til lokalsamfunnsutvikling og hvordan man best mulig samarbeider på tvers av administrative grenser for å få en god regional utvikling.

Forskningen er et samarbeid mellom Bygdeforskning, NIKU og NINA (prosjektleder).

Oppdragsgiver: Norges forskningsråd

Kontaktperson: Frode Flemsæter

VERDIFULLE SLÅTTEMARKER - SKJØTSEL, KUNNSKAP OG FRAMTIDSMULIGHETER

Gamle slåttemark er blant våre mest artsrike naturtyper, og er definert som truet. De inneholder en rekke rødlistearter, og er viktige som levested for humler og andre insekter, og dermed for pollinering og vår mulighet til å produsere mat. Slåttemarkene er ikke «ville», men kulturlandskap, avhengig av slått. I 2009 kom Handlingsplan for slåttemark, som gir brukere tilskudd for å skjøtte verdifull slåttemark. Sammen med NIBIO og internasjonale forskere undersøker Bygdeforskning kunnskap om slåttemarkene og resultater av skjøtselen i Møre og Romsdal. Fylket har en stor andel av landets registrerte verdifulle slåttemark og igangsatte skjøtelsavtaler. Prosjektleder er NIBIO på Kvithamar.

Oppdragsgiver: Norges forskningsråd

Kontaktpersoner: Katrina Rønningen, Rob Burton

BIKUBEN

Bikuben er et organisert nettverk som skal utvikle økt samarbeid mellom forskere og forskningsvirksomhet i landbruks- og matinstituttene Bygdeforskning, NIBIO, NOFIMA og Veterinærinstituttet. Nettverket skal være en katalysator for samhandling innenfor forskningsvirksomhet og formidling av forskningsresultater mellom instituttene i landbrukssektoren.

Oppdragsgiver: Forskningsdirektørene ved instituttene

Prosjektleder: Egil Petter Stræte

DOKTORGRADSPROSJEKT:

LANDBRUKSPOLITISK RESPONS PÅ KLIMAENDRINGER

Doktorgradsprosjektet er en del av prosjektet «Tilbake til framtida?» og fokuserer på hvordan landbrukssektoren på ulike nivå responderer på klimaendringer. Dette settes også inn i en internasjonal sammenheng, der økende etterspørsel, mer fokus på biodrivstoff og stigende mat- og oljepriser er en del av det store bildet. I avhandlingen blir det fokusert på norsk landbruk i skjæringspunktet mellom endrede internasjonale rammebetingelser og ny nasjonal politikk. Oppdragsgiver: Norges forskningsråd Stipendiat: Jostein Brobakk

BØNDER OG ARBEIDSHELSE

Doktorgradsprosjektet er en del av prosjektet «Ulykker i landbruket», og hensikten er å studere norske bønders arbeidshverdag, og se på hvordan eventuelle utfordringer som bonde er assosiert med den enkelte bondes mentale helse og livskvalitet. Et viktig aspekt i dette prosjektet er å se hvordan både «nære» og «fjerne» rammebetingelser henger sammen med bønders livskvalitet og trivsel. Prosjektet ser også på i hvilken grad det har skjedd endringer i bønder helse og levekår de siste 30 årene.

Oppdragsgiver: Norges forskningsråd Stipendiat: Brit Logstein

DISKURSER OM MATJORD NÅR BYENE VOKSER

Doktorgradsprosjektet er en del av prosjektet «Kultur, verdier, etikk og politikk når matjord forvaltes (FORFOOD)» og skal studere de kulturelle forutsetningene for

forvaltningen av matjord i Norge i dag. Matjordene er bare én av aktørene i kampen om plassen i byenes randsoner, der den kjemper mot andre samfunnsinteresser som infrastruktur, boligområder og næringsarealer. Ved å studere hvordan arealpolitikken blir til, søker prosjektet å identifisere diskurser og forståelser som kan forme beslutningstaking om jord.

Oppdragsgiver: Norges forskningsråd
Stipendiat: Heidi Vinge

AKTØRER OG MAKT I OMSTILLINGEN MOT EN BIOØKONOMI

Dette prosjektet skal avdekke aktørene og maktformene som driver transformasjonen mot en bioøkonomi i Norge. Prosjektet skal systematisere maktaktørene på alle nivå (samfunn, sektor og bedrift/individ) og finne potensialet for transformasjonsmakt mot et mer bærekraftig samfunn. Det skal belyses hvem som driver og evt. hindrer endringer, og hvordan dette skjer i lys av mulighetene og konfliktene som en

bioøkonomi bærer med seg. For å fange opp ulike aktører og maktbruk blir flere metoder brukt: diskursanalyse av bioøkonomistrategier, statistiske analyser, case-studier og ulike former for foresight-analyse. Doktorgrads-prosjektet er en del av prosjektet "Biosmart - Managing the transition to a smart bioeconomy".

Oppdragsgiver: Norges forskningsråd
Stipendiat: Lillian Hansen

LANDBRUKSPOLITISK SEMINAR

17. mars arrangerte Bygdeforskning Landbrukspolitisk seminar i Oslo, hvor Reidar Almås' bok «Omstart – forslag til ein ny landbrukspolitikk» ble lansert.

På seminaret presenterte forskere fra Bygdeforskning og NMBU et forskerblick på den norske landbrukspolitikken. Jostein Vik analyserte landbrukets nye politiske økonomi, mens Jostein Brobakk gikk gjennom landbrukets rolle i klimapolitikken. Forskningsassistent Renate Marie Butli Hårstad la frem funn fra sin masteroppgave om det partipolitiske landbrukslandskapet, og Reidar Almås tegnet opp sitt forslag til en ny landbrukspolitikk. Professor Odd Magne Harstad fra NMBU gav en analyse av hva som vil være et klimavennlig landbruk. Etter forskernes presentasjoner fremførte departementsrådet i Landbruks- og matdepartementet Leif Forsell, sammen med Sveinung Svebestad (styreleder i Nortura), Trond Reierstad (styreleder i Tine), Lars Fredrik Stuve (adm.dirktør Felleskjøpet), Mari Gjengedal (Spire) og Geir Pollestad (SP, leder av Stortingets næringskomite) sine perspektiver på landbruket. Til slutt kom Lars Petter Bartnes (Norges Bondelag), Merete Furuberg (Norsk bonde- og småbrukarlag), Ingunn Foss (Høyre, medlem av Stortingets næringskomite) og Une Aina Bastholm (Miljøpartiet de grønne) med interesseorganisasjonenes og politikernes synspunkter på landbrukspolitikken og dagens faglige og politiske innspill.

Renate Marie Butli Hårstad presenterte funn fra masteroppgaven sin om de ulike politiske partienes landbrukspolitikk

Departementsråd Leif Forsell i Landbruks- og matdepartementet bidro med betraktninger om politikk

ÅRSBERETNING 2016

Norsk senter for bygdeforskning (Bygdeforskning) er en selvstendig forskningsstiftelse lokalisert ved NTNU på Campus Dragvoll i Trondheim. Bygdeforskning har som visjon å være den fremste tilbyderen av frisk kunnskap om samspillet mellom mennesker, steder, verdier og ressurser. Samfunnsoppdraget vårt skal nås ved at vi gjennom fremragende samfunnsvitenskapelig forskning og forskningsbasert utviklingsarbeid gir ny og nyttig kunnskap og idéer for allmenheten, privat næringsliv, offentlig virksomhet og FoU-sektoren. Målet er å bidra til å skape sosiokulturell, økonomisk og økologisk bærekraftig utvikling i bygdene og mellom bygd og by. All vår forsknings- og utadrettete aktivitet bygger på senterets verdier; pålitelig, uavhengig, samhandlende, nysgjerrig og ambisiøs.

«STRATEGIPLAN 2014-2020»

Stiftelsens hovedmål er å drive relevant forskning av god kvalitet, være et nasjonalt og internasjonalt knutepunkt for rurale studier, drive relevant forskningsformidling, være en attraktiv samarbeidspartner, ha en profesjonell organisasjon, motiverte og kompetente medarbeidere, samt sikre en robust økonomi. Forskningsstrategiene er å videreutvikle vår posisjon som et internasjonalt ledende forskningsmiljø på empirinær forskning innenfor rurale studier, spesielt på områdene:

1. **Lokalsamfunn**, bygdeliv, livskvalitet, helse og kultur
2. **Ressursforvaltning**, miljø, landskap og utmark
3. **Næringsutvikling**, landbruk, havbruk, foretaksøkonomi og verdikjeden for mat
4. **Kommunal- og regionalutvikling**, samhandling bygder og byer, sentrum og periferi

Stiftelsen har også strategier for å styrke posisjonen på utrednings- og evalueringsoppdrag, formidling av forskningsresultater og brukermedvirkning, internasjonalisering, akkvisisjon, prosjektstyring og videreutvikling av selskapets alliansestrategi. Stiftelsen har en klar strategi om vekst i forsknings- og utredningsarbeid, og en konkret målsetning om å ha minimum 30 vitenskapelig ansatte innen 2020.

GODE AKKVISISJONSRESULTATER – NYE SPENNENDE PROSJEKTER

Over 70 prosent av inntektene til Bygdeforskning er oppnådd i sterk konkurranse gjennom utlysninger fra Forskningsrådet og andre. Det krever høyt faglig nivå, relevante problemstillinger og stor arbeidsinnsats for å skaffe nye prosjekter. Bygdeforskning har over tid klart seg meget bra i denne konkurransen.

Bygdeforskning fikk tilslag på 11 nye større og mindre forsknings- og utredningsprosjekter i 2016 som i alt medfører ca 19,6 millioner kroner netto til senterets egen forskning over de neste fire år. Tilslagsprosenten er på 36% av antall søknader Bygdeforskning har ledet eller deltatt i.

Bygdeforskning har satset målrettet på å oppnå deltakelse i forskningsprosjekter i Horizon 2020, og vi deltar nå i tre forskningsprosjekter:

SALSA: (*Small farms, small food businesses and sustainable food security*). Om små gårdsbruk sine bidrag til verdens ernærings- og matsikkerhet.

AGRILINK: (*Agricultural knowledge. Linking farmers, advisors and researchers to boost innovation*). Om å koble bønder, rådgivere og forskere for å forsterke innovasjonen gjennom bedre rådgiving og beslutningsstøtte til bønder. Oppstart 2017.

PLAID: (*Peer-to-Peer Learning: Accessing innovation through demonstration*). Prosjektet skal tilgjengeliggjøre beste praksis og innovative løsninger på den enkelte gård i EU28, Sveits og Norge ved å utvikle et "virtuelt" (on-line) system for demonstrasjon og kunnskapsoverføring. Oppstart 2016.

STRATEGISKE INSTITUTTSATSINGER

Inntil 30% av basisfinansieringen skal brukes til strategisk instituttsatsing (SIS). Senteret har i 2016 tre strategiske instituttsatsinger for å ytterligere forbedre instituttets vitenskapelige kvalitet gjennom å bygge relevant forskerkompetanse, styrke vår internasjonale konkurransekraft og relevans, bli en mer attraktiv samarbeidspartner nasjonalt og internasjonalt, utvikle og formidle relevant kunnskap for våre oppdragsgivere og lettere nå våre strategiske mål innen 2020. De tre hovedprosjektene er:

Rurale lokalsamfunn: mellom livskraft og utarming (RURSAM). Prosjektets hovedmål er å generere kunnskap som kan bidra til å styrke rurale lokalsamfunn. Livskraftige lokalsamfunn er bl.a. en forutsetning for et levedyktig landbruk over hele landet. Prosjektet skal videre ivareta og videreutvikle bygdesosiologisk kompetanse, være et nav for nasjonal/internasjonalt nettverksbygging, samt videreføre tidsseriedata, som er en viktig datakilde for forskere og studenter.

Utmarka mellom primærproduksjon, ressurs for utvikling og miljøgode.

Prosjektets hovedmål er å avdekke utfordringer knyttet til endret bruk og utnyttelse av utmarksressurser, beskrive hvordan bruk av utmarksressurser blir

praktisert og opplevd, analysere hvordan dette gir seg utslag på utvalgte tematiske områder, framskaffe kunnskap som er nødvendig for å vurdere hvordan samfunnet skal møte en mer intensiv og mangfoldig ressursutnyttelse, og utvikle et internasjonalt ledende forskernetverk med høy kompetanse på fagfeltet. Et sentralt formål med prosjektet er å utvikle forskningsbaserte råd og anbefalinger for utmarksforvaltningen.

Landbruk og bønder i endring - mellom økonomi, politiske skift og grønne trender.

Prosjektets hovedmål er å undersøke, analysere og forklare sammenhengene mellom faktorer som får avgjørende betydning for beslutningene som tas på bruksnivå, og dermed for utviklingen i norsk landbruk både på kort og lang sikt. Prosjektet skal utvikle relevant, dagsaktuelt og unik kunnskap om norsk landbruk samt om bøndenes situasjon, og kommunisere kunnskapen til ulike kunnskapsbrukere. I tillegg skal prosjektet bygge opp og vedlikeholde kompetanse blant Bygdeforskningens forskere, og tilby en betydelig og viktig database om landbruket innenfor prioriterte forskningsområder ved Bygdeforskning. Undersøkelsen «Trender i norsk landbruk» og presentasjon av resultatene er en del av denne langsiktige instituttsatsingen.

SAMARBEID MED BRUKERE OG FORSKNINGSMILJØER

Bygdeforskning har et omfattende samarbeid med andre forskningsmiljøer og brukere av forskning. Samarbeidsformene varierer fra formaliserte avtaler med institusjoner og prosjektpartnere til uformelt samarbeid i form av referansegrupper, fellesarrangement, dialogmøter mv. Også internasjonalt er det et utstrakt samarbeid både uformelt og formelt i og utenfor prosjekter.

Bygdeforskning har to viktige strategiske partnerskap. Det ene er samarbeidet med NTNU, og det andre er samarbeidet med primærnæringsinstituttene NIBIO, NOFIMA og Veterinærinstituttet (2+2).

Det strategiske samarbeidet med NTNU omfatter et bredt faglig samarbeid, utveksling av vitenskapelig ansatte, rekruttering av forskere via doktorgradsutdanningen og veiledning av masterstudenter, bruk og tilgang til lokaler og infrastruktur samt gjensidig informasjonsutveksling på alle nivå i organisasjonene. I 2016 hadde fire bygdeforskere bistillinger ved NTNU, og en ansatt ved NTNU hadde bistilling ved Bygdeforskning.

For Bygdeforskning er det en ambisjon å bidra konstruktivt og aktivt i tverrfaglig arbeid som også inkluderer brukere. På dette feltet er

det behov for å utvikle både metoder og teori, og samfunnsfagene bør ta et særlig ansvar for dette.

EN HELHETLIG VERDIKJEDE AV FORSKNING, UTVIKLING OG INNOVASJON

Bygdeforskning har muligheter for vekst i en helhetlig kjede av forskning, utredning og innovasjon. Styret og den daglige ledelsen har i 2016 arbeidet med konkrete tiltak for å forsøke etablere et Oslo-kontor med utredere for å styrke relasjonen og nærheten til beslutningstakere hos viktige næringsaktører og offentlig sektor innenfor Bygdeforskning sine fagområder. En satsing på spesialister innen utredning vil kunne være et samfunnsnyttig tiltak innenfor de fagområdene Bygdeforskning arbeider med, men vil også kunne forbedre kvaliteten innenfor brukerfinansierte forskningsprosjekter. Vekst i nasjonale oppdragsinntekter er et satsingsområde for Bygdeforskning.

I tillegg har Bygdeforskning vært en aktiv pådriver for å etablere et innovasjonsprogram for landbruket, og i 2016 ansatte senteret en prosjektleder for Landbruk21Trøndelag. Programmet skal gjennom å kople forskning og ulike brukere bidra med nyskaping til et mer bærekraftig landbruk - miljømessig, sosialt og økonomisk. Flere nye, lovende innovasjonsprosjekter er etablert i løpet av 2016.

PUBLISERING OG FORMIDLING

I et forskningsinstitutt er det alltid en balansegang mellom stor vitenskapelig publisering og populærvitenskapelig formidling. Publiseringen i 2016 er litt lavere enn de senere år, men den følger gjerne syklusen til prosjektene, og ingen store forskningsprosjekter er avsluttet i 2016.

I 2016 ble det publisert 10 vitenskapelige artikler, 11 kapitler i vitenskapelige antologier, hvorav tre i en internasjonal bok gitt ut på internasjonalt forlag, og en vitenskapelig antologi på norsk, gitt ut på norsk akademisk forlag. Routledge International Handbook of Rural Studies ble utgitt med tre bidrag fra Bygdeforskning. Boka presenterer status quo og peker framover på viktige utfordringer for ruralstudiene. Katrina Rønningen er redaktør for temaet Miljø og Ressurs, og har skrevet introduksjonskapitlet «Environment and resources: New and old questions for rural landscapes» til denne seksjonen.

I boka «Omstart - forslag til ein ny landbrukspolitikk» ved Reidar Almås gir forfatteren en lettfattelig innføring i den norske landbruksmodellen, med tollvern, markedsregulering i regi av samvirke,

jordbruksavtale, landbrukslover og utjevning mellom små og store bruk, og formulerer konkrete forslag til hvordan modellen kan endres for å unngå at hele modellen går tapt.

Boka «Lokalsamfunn» - en vitenskapelig artikkelsamling redigert av Mariann Villa og Marit S. Haugen ble lansert i 2016. Den består av 21 kapitler som formidler kunnskap om lokalsamfunn og hvilken rolle lokalsamfunnet kan spille for sosialt liv, identitet, kultur og lokal utvikling.

Et funn i forskningsprosjektet «Ulykker i landbruket» er at oppmerksomhet om ulykker i seg selv er forebyggende. For å bidra til økt oppmerksomhet valgte forskerne i prosjektet å oppsummere resultatene og tiltaksforslagene sine i en popularisert rapport «Ikke en bonde å miste», med sikte på god spredning til bønder og andre brukere. Rapporten er svært etterspurt.

Mye av den vitenskapelige publiseringen foregår i engelskspråklige tidsskrifter. Det er derfor viktig å opprettholde vitenskapelig publisering på norsk for å gjøre forskningen lettere tilgjengelig i det norske samfunnet.

Formidling via internett blir stadig viktigere. Bygdeforskning har derfor et løpende arbeid med å forbedre utforming og funksjonalitet av heimesida, og i 2016 kjøpte vi programmet SuperOffice CRM for å utvikle en kontakt-database som basis for en bedre og mer målrettet forskningsformidling. Senteret har egne profiler på Facebook og Twitter. Videre har Bygdeforskning et opplegg for egne prosjektnettsider, som skal gjøre informasjon fra prosjektene lettere tilgjengelig for interesserte. Bygdeforskning er medlem av www.forskning.no for ytterligere å styrke omfanget og kvaliteten på forskningsformidlingen.

Bygdeforskning har vært arrangør eller medarrangør for en rekke seminarer og konferanser i løpet av 2016. I denne sammenhengen kan det nevnes to viktige konferanser: Landbrukspolitisk seminar med bred deltakelse fra Landbruksdepartementet, Landbruksdirektoratet, faglagene, de økonomiske organisasjonene i landbruket og andre interesserte med tema: «En ny landbrukspolitikk i støpeskjea?». Reidar Almås' bok «Omstart» ble lansert på seminaret.

Biosmart-prosjektet ved Bygdeforskning arrangerte en internasjonal bioøkonomikonferanse i København «NoRest - Forskning og innovasjon i den sirkulære bioøkonomien» sammen med forskningsprosjektene CYCLE og SusValueWaste.

Konferansen omhandlet spesielt sirkulær tankegang innen teknologi, fremtids-scenarioer og overgangsprosesser knyttet til ulike deler av bioøkonomien.

Forskerne ved Bygdeforskning bidrar også med annen faglig virksomhet i form av gjesteforelesninger i nasjonale og internasjonale fôra, biveiledning og sensorarbeid for universiteter og høyskoler, fagfelle-vurderinger for vitenskapelige tidsskrifter og som medlemmer i ulike vurderingskomiteer.

INTERNASJONALT ARBEID

Bygdeforskning har som en del av sin internasjonaliseringsstrategi som mål å delta i internasjonalt finansierte prosjekter. I tillegg til å delta i COST-nettverk og nordiske nettverksprosjekt, er Bygdeforskning med som norsk partner på prosjektet "Healthy growth: From niche to volume with integrity and trust" og de nevnte Horizon 2020-prosjektene.

Bygdeforskning har et stort og aktivt internasjonalt nettverk av ruralforskere, blant annet fra Canada, USA, Australia, New Zealand og en rekke land i EU. Disse inngår i senterets forskningsprosjekter og utgjør en viktig ressurs for gjensidig utveksling av kompetanse. Vi har blant annet samarbeidsavtaler med professor Hugh Campbell fra New Zealand, som er professor i sosiologi og leder for institutt for Sociology, Gender and Social Work ved The University of Otago, og med professor Mark Shucksmith, direktør ved Newcastle Institute for Social Renewal, Newcastle University. Vi er også i ferd med å bygge opp et nettverk i India.

Bygdeforskning deltar i flere forskjellige søknadsløp mot ulike EU-program, inkludert Horizon 2020. Videre deltar vi i referanse-gruppe i Forskningsrådet for EU-satsinger. Vi benytter oss aktivt av prosjektetableringsstøtteordningen (PES).

Bygdeforskning har et langsiktig mål om å bygge intern kompetanse som gjør oss i stand til å lede Horizon 2020-prosjekter innen 2020. Å delta i Horizon 2020-prosjekt er viktig for å bygge administrativ og forskningsmessig kompetanse. I 2016 etablerte vi et konsortium med plan om å sende skisse i 2017.

Bygdeforskning er aktiv ved internasjonale konferanser, og flere i staben har deltatt i programkomiteer og ledet sesjoner. Samtidig er også nordisk samarbeid viktig, og det er avholdt flere møter med forskere fra de nordiske landene, spesielt Sverige.

ANSATTE VED BYGDEFORSKNING

Ved utgangen av 2016 var det i alt 34 ansatte i faste og midlertidige stillinger ved Bygdeforskning. Av disse var fem i rene administrative stillinger, mens resten var i vitenskapelige stillinger. De administrative stillingene utgjorde 4,8 årsverk og forskningsaktiviteten 22 årsverk. Av de vitenskapelige ansatte har 72 prosent doktorgrad, mens fire personer er i gang med doktorgradsutdanningen ved NTNU. I løpet av 2016 var totalt fem personer fra norske universiteter, høyskoler og utenlandske forskningsmiljøer ansatt i bistilling ved Bygdeforskning. Bygdeforskning har som klar ambisjon å vokse. I 2016 ble det ansatt en prosjektleder og en forskningsrådgiver.

ARBEIDSMILJØ OG LIKESTILLING

Sykefraværet var på 3,8 prosent i 2016 mot 3,3 prosent året før. Av dette var langtidsfraværet (over åtte uker) 2,2 prosent. Det har ikke vært skader eller ulykker i virksomheten i 2016. Bygdeforskning er med i ordningen Inkluderende arbeidsliv (IA-bedrift). Bygdeforskning driver ikke virksomhet som forurenser det ytre miljø.

Av Bygdeforsknings 34 ansatte ved årsskiftet var 19 kvinner og 15 menn. Av forskerårsverkene ble 56 prosent utført av kvinner. Ledergruppen bestod av to kvinner og to menn. Blant styrets faste medlemmer ved utgangen av 2016 var 33 prosent kvinner.

ØKONOMI

Omsetningen ved Bygdeforskning var på 43,4 mill kroner i 2016. Det inkluderer 10,5 mill kroner til samarbeidspartnere. Basisbevilgningen på 8,3 mill kroner utgjorde 19 prosent av omsetningen. Basisbevilgningen og andre prosjektbevilgninger fra Norges forskningsråd utgjorde 79 prosent av omsetningen. De øvrige prosjektinntektene, 21 prosent, kom fra næringsliv, organisasjoner og offentlig sektor i Norge og internasjonale midler. Regnskapet viser et driftsresultat på kr 1.692.000 og netto finansinntekter på kr 282.000. Resultat etter skatt er på kr 1.952.000.

GODE FORUTSETNINGER FOR FORTSATT DRIFT

Bygdeforsknings forskningskompetanse oppleves å være attraktiv både i et internasjonalt og nasjonalt perspektiv på kort og lang sikt, så vel blant brukere som i andre forskningsmiljøer. Forskerne viser god evne til å skaffe både store og små prosjekter, som både bygger på kvalitativ og kvantitativ metodikk og som innbefatter bred interdisiplinær deltakelse fra inn- og utland. Senterets to viktige strategiske allianser med NTNU og primærnæringsinstituttene sikrer stordriftsfordeler på drift, faglig rekruttering og kompetanseutvikling. Den største risikoen er feilslått akquisisjon og/eller manglende etterspørsel i økonomisk forstand etter rural samfunnsforskning i flere år på rad.

Bygdeforskning har etter styrets mening god forutsetning for fortsatt drift.

STYRETS ARBEID OG SAMMENSETNING

Styret har avholdt 4 møter i 2016.

STYRET HAR I 2016 BESTÅTT AV:

Oppnevnt av Norges forskningsråd:

Riche Vestby (nestleder), NHO
Per Olav Skjervold, Vitenparken
Varamedlem: Gleny Foslie, Sør-Trøndelag Fylkeskommune

Oppnevnt av NTNU:

Ola Svein Stugu (leder), Historisk institutt
Bente Rasmussen, Institutt for sosiologi og statsvitenskap
Torberg Falch, Institutt for lærerutdanning
Varamedlemmer: Roger Sørheim, Institutt for industriell økonomi og teknologiledelse, og Agnes Bolsø, Institutt for tverrfaglige kulturstudier

Oppnevnt av landbruksorganisasjoner:

John Petter Løvstad, Norsk Bonde- og Småbrukarlag
Einar Frogner, Norges Bondelag
Varamedlem: Marit Skjelstad, Norsk landbrukssamvirke

Valgt av ansatte:

Gunn-Turid Kvam, med Jostein Brobakk som personlig vara
Jostein Vik, med Hilde Bjørkhaug som personlig vara

Styret takker medarbeiderne ved Bygdeforskning for god innsats og godt utført arbeid i 2016.

STYRET 2017

OPPNEVNT AV NORGES FORSKNINGSRÅD:

RICHE VESTBY
(leder)
NHO

PER OLAV SKJERVOLD
Vitenparken

JOHAN FREDRIK RYE
Institutt for sosiologi
og statsvitenskap

ANN-CHARLOTT
PEDERSEN
Institutt for industriell
økonomi og teknologi-
ledelse

TORBERG FALCH
Institutt for lærerutdanning

OPPNEVNT AV LANDBRUKSORGANISASJONER:

JOHN PETTER
LØVSTAD
Norsk Bonde- og
Småbrukarlag

EINAR FROGNER
(nestleder)
Norges Bondelag

FRODE FLEMSÆTER

JUSTEIN VIK

VALGT AV ANSATTE:

REGNSKAP 2016

RESULTATREGNSKAP

DRIFTSINNEKTER	2016	2015
Basisbevilgning 1)	8 333 000	8 392 000
Prosjektinntekter	34 824 082	26 885 847
Andre inntekter 2)	286 216	547 940
SUM DRIFTSINNEKTER	43 443 298	35 825 787
DRIFTSKOSTNADER		
Personalkostnader 3)	21 851 853	21 089 143
Direkte utgifter prosjekt 4)	4 218 059	2 446 276
Drift administrasjon	4 843 782	3 147 307
Ordinære avskrivninger	362 052	299 772
Tilskudd samarbeidspartnere	10 475 574	8 673 357
SUM DRIFTSKOSTNADER	41 751 320	35 655 855
DRIFTSRESULTAT	1 691 978	169 932
FINANSINNEKTER/ -KOSTNADER		
Renteinntekter	283 069	317 456
Rentekostnader	631	613
RESULTAT AV FINANSPOSTER	282 438	316 843
ORDINÆRT RESULTAT FØR SKATTEKOSTNAD	1 974 416	486 775
Skattekostnad 6)	22 123	-691 207
ÅRETS RESULTAT	1 952 293	1 177 982
OVERFØRINGER		
Overført fra/ avsatt til annen egenkapital	1 952 293	1 177 982
SUM OVERFØRINGER	1 952 293	1 177 982

BALANSE

EIENDELER	31.12.2016	31.12.2015
ANLEGGSMIDLER		
Bedriftshytte	2 296 897	2 296 897
Utstyr og inventar	594 006	345 673
Inventar bedriftshytte	0	4 110
SUM ANLEGGSMIDLER	2 890 903	2 646 680
OMLØPSMIDLER		
Kundefordringer	1 815 349	1 623 077
Prosjektbevilgninger ikke utfakturert	2 865 535	2 811 668
Andre kortsiktige fordringer	325 963	19 813
Aksje i Oi! Trøndersk mat og drikke AS	6 075	5 075
SUM FORDRINGER	5 012 922	4 459 633
Kontanter og bank 9)	27 158 375	26 777 285
SUM OMLØPSMIDLER	32 171 297	31 236 918
SUM EIENDELER	35 062 200	33 883 598
EGENKAPITAL OG GJELD		
EGENKAPITAL 10)		
Grunnfond	200 000	200 000
Annen egenkapital	10 473 158	8 520 864
Kompetansefond	1 000 000	1 000 000
SUM EGENKAPITAL	11 673 158	9 720 864
GJELD		
Leverandørgjeld	6 125 047	3 800 069
Skyldig skattetrekk, arb.giv.avg., feriepenger, foreningskontingent	3 984 390	3 691 639
Avsetning inntjeningsfri forskningsledelse	693 895	577 713
Betalbar skatt 6)	22 123	7 997
Prosjektbevilgninger overført til neste år	12 168 057	14 088 105
Annen kortsiktig gjeld	395 530	1 997 211
SUM KORTSIKTIG GJELD	23 389 042	24 162 734
SUM EGENKAPITAL OG GJELD	35 062 200	33 883 598

LEDELSEN 2016

Fra venstre: kontorleder Linn Heidi Vinje, direktør Harald A. Lein, forskningsleder Svein Frisvoll og forskningsleder Katrina Rønningen

UTDRAG FRA ÅRSREGNSKAP OG NOTER 2016

REGNSKAPSPRINSIPPER

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskapslovens bestemmelser og er utarbeidet etter norske regnskapsstandarder og anbefalinger til god regnskapsskikk.

SKATTER

Skatteetaten vedtok i 2010 at Bygdeforskning driver skattepliktig virksomhet, og skatt ble derfor beregnet og avsatt i regnskapet fra og med 2010. I henhold til forlik med Skatteetaten inngått i 2015, har stiftelsen nå delt skatteplikt.

Det betyr at inntekter fra prosjekter som er vurdert å være skattepliktige tas til skattemessig inntekt. Øvrige inntekter er skattefrie.

Skattekostnaden i resultatregnskapet omfatter betalbar skatt og endring i utsatt skatt vedrørende den skattepliktige delen av virksomheten. Endring i utsatt skatt/utsatt skattefordel reflekterer de fremtidige betalbare skatter som oppstår som følge av årets aktiviteter. Utsatt skatt er den skatten som påhviler det akkumulerte resultatet, men som kommer til betaling i senere perioder. Det er beregnet utsatt skatt/utsatt skattefordel av netto positive midlertidige forskjeller mellom regnskapsmessige og skattemessige balanseverdier, som er beregnet å gjelde den skattepliktige delen av virksomheten.

KLASSIFISERING AV POSTER I REGNSKAPET

Eiendeler som ikke er bestemt for varig eie eller bruk, er klassifisert som omløpsmidler. Gjeld som forfaller innen ett år etter balansetidspunktet, er klassifisert som kortsiktig gjeld. Bygdeforskning har ingen langsiktig gjeld.

VURDERINGSPRINSIPPER

Omløpsmidler er verdsatt til laveste av historisk kost og virkelig verdi, tilsvarende vurderingsprinsipp er også benyttet for kortsiktig gjeld.

INNTEKTSFØRING

Tjenester inntektsføres etter hvert som de leveres. Tilskudd inntektsføres i den periode kostnadene de er ment å dekke, påløper.

IKKE-AVSLUTTEDE PROSJEKTER

For prosjekter som ikke er avsluttet ved årsskiftet, er det foretatt en konkret vurdering av framdrift, påløpte kostnader, forskuddsbetalinger og resterende arbeid. Forskuddsbetalte prosjektbevillinger (arbeid ikke utført) er oppført som kortsiktig gjeld i balansen. Utført, ikke fakturert arbeid er inkludert i omløpsmidler under Prosjektbevillinger ikke utfakturert og Kundefordringer.

PENSJONSKOSTNADER

Bygdeforskning har i 2016 gått over til innskuddsbasert pensjonsordning for sine ansatte, gjennom forsikrings-selskap. Ordningen omfatter pr. 31.12.16 i alt 27 personer. Stiftelsens pensjonsordning tilfredsstiller loven om obligatorisk tjenstepensjon.

Pensjonspremien utgjorde i 2016 ca. kr 2 067 000 inkl. omkostninger. De ansatte trekkes 2 % i lønn som går til dekning av en del av pensjonskostnadene. Dette utgjorde kr 317 000 i 2016. Innskuddsfond utgjorde pr. 31.12.16 kr. 3 870 130. For å styrke fondet er det i februar 2017 foretatt en innbetaling til premiefondet på kr 445 000. Dette dekker forsikringspremie som ble belastet premiefondet i 2016.

I forbindelse med overgang til ny pensjonsordning ble det i 2016 betalt kr 485 000 kr i ekstrapensjonsordning til ansatte.

AVTALEFESTET PENSJON

Bygdeforskning har AFP for sine ansatte. Premien for 2016 utgjorde kr 280 000. Det betales også premie til Sluttvederlagsordningen. Kostnadene er inkludert i personalkostnader.

NOTE 1 BASISBEVILGNING

Basisbevillingen er på kr 8 333 000.

NOTE 2 ANDRE INNTEKTER

Denne posten består hovedsakelig av diverse honorarer (bl.a. for foredrag), påmeldingsavgifter konferanse, rapportsalg, og inntekt fra utleie av bedriftshytte til ansatte.

NOTE 3 PERSONALKOSTNADER, ANTALL ANSATTE, GODTGJØRELSER

	2016	2015
Lønninger	16 901 219	15 473 361
Folketrygdavgift	2 408 668	2 758 075
Pensjonskostnader* inkl. AFP	2 235 165	2 962 032
Personal- og gruppelevs-forsikring	180 731	193 955
Avsetning/uttak inntjeningsfri	116 182	-302 672
Andre personal- ytelser	4 392	4 392
Sum personal- kostnader	21 851 853	21 089 143
Bruk av premiefond Storebrand	0	0
Bokført personal- kostnad	21 851 853	21 089 143

*Se noteopplysninger; Pensjonskostnader

Antall ansatte i løpet av året (inkl. bistillinger): 35
 Dette tilsvarer 26,8 årsverk

YTELSER TIL LEDENDE PERSONER

	Direktør	Styret
Lønn	868 909	198 837
Pensjonspremie	109 281	
Andre ytelser	27 571	

REVISOR

Kostnadsført honorar til revisor for 2016 utgjør kr 131 311, derav er kr 85 500 ordinært revisjonshonorar, kr 13.100 for skattebistand og kr 32 713 for annen bistand. Alle beløp eks mva

NOTE 4 DIREKTE UTGIFTER PROSJEKT

Denne posten består av drift og reiser som er påløpt på prosjektene.

NOTE 6 SKATT

Bygdeforskning har iht forlik med Skatteetaten i 2015, delt skatteplikt. Det betyr at inntekter fra prosjekter som er vurdert å være skattepliktige, tas til skattemessig inntekt. Øvrige inntekter er skattefrie. Skatter kostnadsføres når de påløper, det vil si at skattekostnaden er knyttet til det regnskapsmessige resultat før skatt. Skattekostnaden består av betalbar skatt (skatt på årets skattepliktige inntekt) og endring i netto utsatt skatt/utsatt skattefordel.

NOTE 9 KONTANTER OG BANK

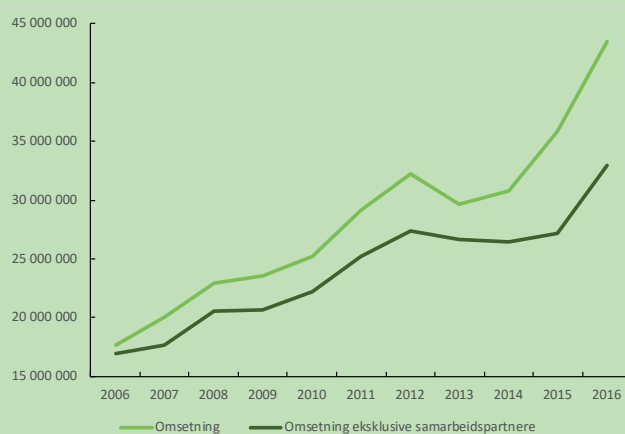
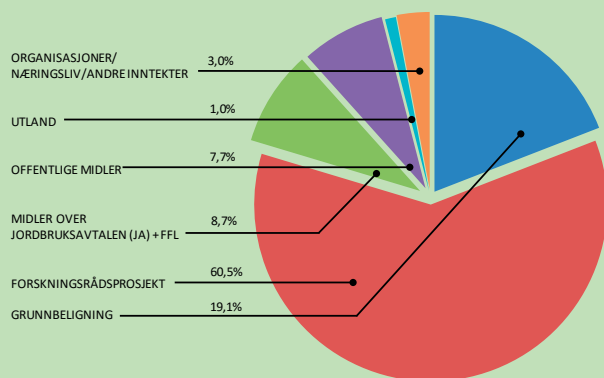
Herav på bunden bankkonto for skattetrekk kr. 842 272

NOTE 10 EGENKAPITAL

Egenkapital	Innskutt egenkapital		
	Grunnfond	Annen EK	Opptjent egenkapital
Egenkapital pr. 31.12.2015	200 000	8 520 864	1 000 000
Årets resultat		1 952 293	
Egenkapital pr. 31.12.2016	200 000	10 473 158	1 000 000

NØKKELTALL 2016

	2015	2016
Artikler i vitenskapelige tidsskrift med referee	15	10
Fagbøker, lærebøker og andre selvstendige utgivelser	2	2
Kapitler/artikler i vitenskapelige bøker	16	14
Rapporter i egen serie	7	9
Foredrag/fremleggelse av paper	54	43
Populærvitenskapelige foredrag og artikler i fagtidsskrift/konferanserapporter	131	143
Ledere, kronikker, kommentarer, anmeldelser	30	24
Masteroppgaver fra studenter med tilknytning til Bygdeforskning		2
Årsverk totalt	24,2	26,8
Forskerårsverk	19,4	22

OMSETNING 2006-2016**FINANSIERINGSKILDER 2016****RESULTAT* 2006-2016**

PERSONALE I 2016

LEDELSE

HARALD A. LEIN
direktør

SVEIN FRISVOLL
forskningsleder

KATRINA RØNNINGEN
forskningsleder

LINN HEIDI VINJE
kontorleder

HILDE BJØRKHAUG
forsker I, bistilling
v. Nordlandsforskning

LIV BJØRNAAS
førstekonsulent

MAGGI BRIGHAM
seniorforsker

JOSTEIN BROBAKK
stipendiat/forsker

ROB J. F. BURTON
[Fischer], forsker I

MAJA FARSTAD
seniorforsker

FRØDE FLEMSÆTER
seniorforsker

GRO FOLLO
seniorforsker

MAGNAR FORBORD
seniorforsker

LILLIAN HANSEN
stipendiat/forsker

MARIT S. HAUGEN
forsker I –
prof. II v. NTNU

REIDUN HEGGEM
seniorforsker

RENATE MARIE
BUTLI HÅRSTAD
forskningsassistent

GUNN-TURID KVAM
seniorforsker –
1. amanuensis v. NTNU

ODD RØGER
LANGØRGEN
IT/Informasjons-
konsulent

BRIT LOGSTEIN
stipendiat/forsker

MARIA LUCES
prosjektleder L21T

PIA P. OTTE
seniorforsker

RITA SIVERTSVIK
forskningsassistent

EGIL PETTER STRÆTE
seniorforsker

INGA SÆTHER
forskningsassistent

ALEXANDER THANEM
forskningsassistent

TAMILA THOMASSEN
konsulent

JOSTEIN VIK
forsker I –
1. amanuensis v. NTNU

BISTILLINGER

HEIDI VINGE
stipendiat/forsker

REIDAR ALMÅS
seniorforsker

ARILD BLEKESAUNE
seniorrådgiver

HUGH CAMPBELL
gjesteprofessor

MARK SCHUCKSMITH
gjesteprofessor

MARIANN VILLA
seniorforsker

KARLHEINZ KNICKEL
gjesteprofessor

FULBRIGHT STIPENDIAT

MATTHEW HOFFMAN

MASTERSTUDENTER

HENRIK E. ALMAAS

REBEKKA L.A.
FRETHEIM

FREDRIK
KAMPEVOLL

MARIA B. UNDERDAL

OM BYGDEFORSKNING

Norsk senter for bygdeforskning (Bygdeforskning) er en selvstendig forskningsstiftelse som ble etablert i 2001. Bygdeforskning som forskningsmiljø har derimot eksistert siden 1982 under ulike organisasjonsformer. Senteret er lokalisert på universitetssenteret Dragvoll i Trondheim, og har samarbeidsavtaler med Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU).

Bygdeforskning skal gjennom fremragende samfunnsvitenskapelig forskning og forskningsbasert utviklingsarbeid gi kunnskap og ideer for allmennheten, privat næringsliv, offentlig virksomhet og FoU-sektoren, og gjennom det bidra til å skape sosiokulturell, økonomisk og økologisk bærekraftig utvikling i og mellom bygd og by.

Bygdeforskning skal fungere som et nasjonalt senter med oppgave å utvikle og ta vare på en teoretisk og metodisk grunnleggende forskningskompetanse i bygdesosiologi og flerfaglige bygdestudier. Senteret er også aktivt med i internasjonalt forskningssamarbeid. Bygdeforskning utfører forskning med samfunnsvitenskapelig perspektiv på følgende områder:

- **Lokalsamfunn**, bygdelig, livskvalitet, helse og kultur
- **Ressursforvaltning**, miljø, landskap og utmark
- **Næringsutvikling**, landbruk, havbruk, foretaksøkonomi og verdikjeden for mat
- **Kommunal- og regionalutvikling**, samhandling bygger og byer, sentrum og periferi

Senteret har 33 ansatte i hoved- og bistillinger, derav 28 i vitenskapelige stillinger. Forskerne representerer en bred kompetanse med fagbakgrunn fra sosiologi, geografi, statsvitenskap, sosialantropologi, agronomi, helsefag og bedriftsøkonomi.

Vår visjon er å være den fremste tilbyderer av frisk kunnskap om samspillet mellom mennesker, steder, verdier og ressurser. Vi skal i alt vårt arbeid være pålitelig, uavhengig, samhandlende, nysgjerrig og ambisiøs.

Norsk senter for bygdeforskning
Universitetssenteret Dragvoll | N-7491 Trondheim
Telefon 73 82 01 60
www.bygdeforskning.no | post@bygdeforskning.no

FØLG OSS
@bygdeforskning

